

M. Cr.
1957

RODNA GRUDA

1 - 1958

VSEBINA:

Tone Gaspari:

Prisrčno si sezimo v roke
(pesem)

Prisrčne čestitke za 1958

Predstavniki zvezne in republi-
ške vlade čestitajo

Poziv vdovam tistih oseb, ki so
delale v ZDA

Tomo Brejc:

Zakon o delovnem razmerju

Cvetko A. Kristan:

50 let največjega lista ameri-
ških Slovencev chicaške Pro-
svete

V viharju najtežjih dni je za-
donela partizanska pesem

Stoletnica šole v Krašnji

Iz Beneške Slovenije

»Carmen« v Clevelandu

Po domači deželi

Stanko Žele 60-letnik

Spomini so prav prijetna stvar

Domovina na tujih tleh

Proslava 29. novembra v Bue-
nos Airesu

Rojaki pišejo

Mladi rod

F. Levstik:

Ribničan in Gorenjec

Črtomir Šinkovec:

Burja z metlo (pesem)

Ivan Tavčar:

Visoška kronika

Sale

Fotografija na naslovni strani:

Zima na Smrekovecu (foto F.
Močnik, Ljubljana)

Avtobusno in turistično podjetje

SAP - Turist biro

LJUBLJANA

DIREKCIJA - DIRECTION

Ljubljana, Središka 13

Telefon 30-468, 30-902

TURISTIČNI POSLOVALNICE - BUREAU DE VOYAGES:

Ljubljana, Miklošičeva 17

Telefon 30-645, 30-647

Titova 38

Telefon 32-771, 32-772

SAP
TURIST
BIRO

SAP
TURIST
BIRO

Vzdržuje redne mednarodne, turistične,
medkrajevne in lokalne proge

Izleti doma in v inozemstvu, nudi vse turistične usluge,
nabavlja potno liste, vize, rezervira spalnice itd.

Lastna proizvodnja avtobusnih karoserij

Regular and touristical international
and national bus lines

Organisation of package tours for individuals
and groups, reservations for sleeping cars
and hotel accomodations,
all other touristical services

Fabrication of bus bodies in our own workshops

Lignes régulières et touristiques nationales
et interationales

Organisation de voyages en groupes,
individuales et à forfait,
réservation pour WL et hôtels,
acquisition de visas et autres services touristiques

Production propre de carrosseries

Regelmässige und turistische internationale
und heimische Kraftfahrilnien

Veranstaltung von Gesellschafts-, Einzel-
und Pauschalreisen, Visabeschaffung,
Schlafwagen- und Hotelvormerkungen,
Sämtliche Reisedienste

Eigene Karosserieerzeugung

SAP
TURIST
BIRO

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja dvanajstkrat na leto. — Poština plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 3 dolarje, — Francija letno 600 frankov, — Belgija letno 90 frankov, — Holandija letno 7 guld, — Nemčija letno 8 DM, — Italija letno 1000 lir, — Avstrija letno 40 šilingov, — Anglija letno 1 funt, — Avstralija letno 1 avstralski funt, — Argentina letno 50 pezov, — Jugoslavija letno 750 dinarjev. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 5/I. — Rokopisov ne vračamo.

Rodna

gruda

ST. 1

JANUAR 1958

LETO V.

Tone Gaspari:

PRISRČNO SI SEZIMO V ROKE

*Zora umita razsvita planine,
jutro o vigradi slutnjo budi —
sel na smučeh izpod sončnih snežnikov
nosi darove vam v daljne strani:*

*šopek gorenjski, kot mavrica zarje
pisani trak mu ob steblih je zvit,
v vresju in ravšju in zimzelenu
drobceni ključek na sredi je skrit;*

*v lectovem srcu kot v ljubem spominku
vratca z zrcalcem vabljivo blešče,
ptiček na lectu o radosti poje —
kdo ve, kaj skriva na dnu to srce?*

*Srečna naj misel ta ključek poišče,
vratca razklene naj na stežaj,
v kamrici v srcu je pisemce belo,
svetlo ko zemlje domače sijaj;*

*v njem vam voščilo za voljo veselo
vnelo na licih bo topli smehljaj.
Dajmo, pristrčno si sezimo v roke
preko gora in dolin in pregraj!*

Prisrčne čestitke

za

1 9 5 8

Iz novoletne poslanice
predsednika Jugoslavije

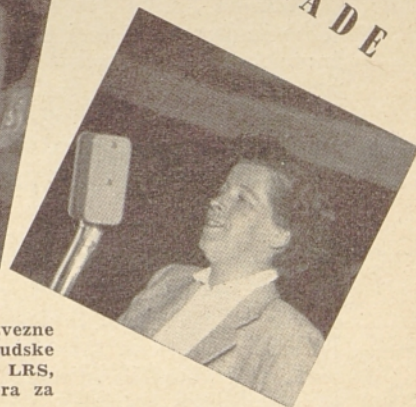
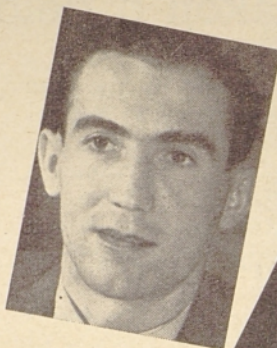
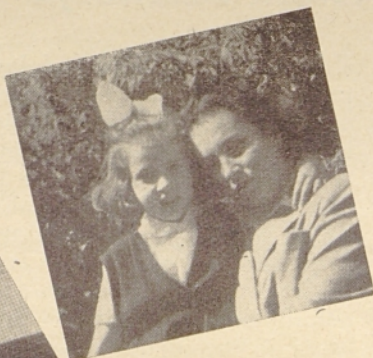
Misel na potrebo po aktivni koeksistenci med narodi in državami zdaj čedalje bolj prodira v zavest ljudi kot edini možni izhod, da se človeštvo reši strahot uničevanja z atomskimi, vodikovimi in drugimi najsodobnejšimi vojnimi sredstvi. Vztrajno moramo nadaljevati boj, da bo ta ideja miroljubne in aktivne koeksistence med narodi in državami naposled zmagala. Prizadevati si moramo, da bo zakon močnejšega zavržen kot nedostojen pojem v človeških odnosih, zlasti v sedanjih časih neslutene višine znanstvenih pridobitev. Kultura ljudi in humanizem morata biti na višini sedanjih civilizatorskih uspehov v tehniki in znanosti nasploh. Drugače bi utegnili ti uspehi postati prokletstvo za človeka.

Postopno ustvarjanje nujno potrebnega zaupanja med državami prek prakse bi položilo temelje za nadaljnje obravnavanje spornih mednarodnih problemov. Treba je zavrniti misel na uporabo sile, na vojno ter vztrajno in smelo iskati miroljubne načine in pota za ureditev raznih problemov. To je morda mnogo daljša pot, toda ta pot ustreza težnjam človeštva, ki skrbi za svojo prihodnost.

Predsednik Jugoslavije Tito in njegova soproga Jovanka se rada poveselita med Slovenci. To vam povedo tudi te tri slike z veselega silvestrovanja na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Tito in njegovi sodelavci Edvard Kardelj, Miha Marinko in drugi so se med Ljubljancani prav dobro zabavali. Kakor vidite na sliki je Tito tudi pridno plesal. Marsikatera Ljubljančanka se lahko pohvali, da je na silvestrovo plesala s predsednikom naše republike.

(Foto I. Jere, Ljubljana)

PREDSTAVNIKI ZVEZNE IN REPUBLIŠKE VLADE

Od leve: Franc Leskošek, narodni heroj, član zvezne vlade, Lidija Sentjunc, podpredsednik Zvezne ljudske skupščine, Stane Kavčič, podpredsednik vlade LRS, Olga Vrabič, član vlade LRS, predsednik Odbora za zdravstvo LRS

voščijo vsem rojakom po svetu srečno in uspehov bogato leto 1958

*

Topla zabvala vsem, ki so poslali novoletne čestitke! Prejeli smo jih toliko, da se ne moremo vsakemu posebej zabvaliti. Še enkrat vsakemu: Naj vam prinese letošnje leto srečo, trdnega zdravja in veliko delovnih uspehov!

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

v svojem imenu in v imenu svojih odbornikov in uslužbenecv

Poziv vdovam tistih oseb, ki so delale v ZDA

Združene države Amerike (ZDA) so z dnem 30. avgusta 1957 uzakonile dodatek k svojemu zakonu o socialnem zavarovanju. Po novem predpisu vdovi, ki prosi pri ZDA Administraciji socialnega zavarovanja za vdovsko pokojnino po možu, ki je bil pokojninsko zavarovan v ZDA, odslej ni treba več dokazovati življenjske skupnosti in rednega vzdrževanja. Zado- stuje, da dokaže, da je mož prispeval k nje- nemu vzdrževanju (denarno ali v blagu), bodisi prostovoljno, bodisi prisilno (po odredbi sodi- šča). Ta poenostavitev pogojev za ameriško vdovsko pokojnino ne velja samo za nove pro- šnje vdov ameriških delavcev, ampak tudi za vdove, ki jim je bila prvotna prošnja odbita, ker niso mogle dokazati, da jih je mož vzdrže- val v smislu prejšnjih predpisov. Te lahko po- nove svoje prošnje, ako izpolnjujejo druge pogoje, to je, da so stare 62 let in da se niso znova poročile. Ponovno prošnjo je nasloviti na: Social Security Administration, Bureau of Ald-age and Survivors Insurance, District Of- fice, 250 Livingstone Street Brooklin, N. Y. - V prošnji je navesti:

a) številko, pod katero se je vodilo moževo pokojninsko zavarovanje (kdor te ne ve, mora predložiti možev rojstni list);

b) da je prošnja ponovljena na podlagi Sec. 5/c Public Law 85-258 85 th Congres, H. R. 1944 August 30, 1957, in

c) da je bila prejšnja prošnja (za katero je navesti, kdaj in na kateri naslov je bila po- slana) odbita zaradi nedostatka dokaza o vzdr- ževanju in skupnem življenju.

Ta ponovna prošnja mora biti vložena naj- kasneje do septembra 1958. Pošlje se na Repu- bliški zavod za socialno zavarovanje v Ljub- ljani, ki jih bo odpremljal naprej. Vložiti jo je čimprej, ker se te pokojnine izplačujejo s prvim v mesecu po vložitvi, ne pa za nazaj. Samo tiste vdove, katerih možje so umrli pred septembrom 1957, pokojnino lahko zahtevajo za nazaj, če morejo predložiti take dokaze o vzdr- ževanju, ki so bili zahtevani po prejšnjem za- konu.

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana

Zakon o delovnem razmerju

Tik ob koncu svoje štiriletne poslovne dobe je Jugoslovanski parlament še sprejel in izglasoval celo vrsto izredno važnih zakonskih predlogov, kot so n. pr. zakon o delovnih razmerjih, načrt, kako bomo gospodarili v prihodnjih štirih letih, zakon o javnih uslužbencih, zakon o pokojninah, invalidski zakon itd., itd.

Med zgoraj naštetimi je najpomembnejši zakon o delovnem razmerju. Tri leta so na tem zakonu delali najsposobnejši jugoslovanski pravniki. Sodelovali in pripravljali gradivo za ta zakon pa so še: sindikati vseh gospodarskih in drugih panog, zvezne in republiške zbornice: industrijska, kmetijska, obrtna in prometna zbornica. O predlogu tega zakona je junija letos razpravljala prvi kongres delavskih svetov Jugoslavije in vnesel vanj celo vrsto pomembnih sprememb. Tako izkristalizirani predlog zakona so nato obravnavali še parlamentarni odbori obeh domov v zvezni skupščini: odbor za gospodarstvo, odbor za delo in socialno zavarovanje, odbor za zdravstvo in splošno socialno politiko, odbor za državno upravo in izgradnjo oblasti ter zakonodajni odbor. Tako obdelan in prečiščen tekst zakona je te dni končno prišel v razpravo na plenarni seji skupščine, ki ga je soglasno osvojila.

Na način, ki sem ga tu navedel, se sicer obravnavajo vsi novi zakonski predlogi, preden pridejo na dnevni red plenarnega zasedanja zvezne skupščine, vendar je novi zakon o delovnem razmerju še prav posebej pritegnil mase skrb in pozornost vseh delovnih ljudi Jugoslavije. Člen za členom so najskrbneje proučevali in primerjali ne samo pravniki, temveč prav tako inženirji, tehniki, agronomi, univerzitetni profesorji, ekonomski, zdravniki in socialni delavci.

Zakaj je vsa jugoslovanska javnost s tako pozornostjo spremljala potek razprave o tem novem zakonu?

Zato, ker nam je bil ta zakon tako potreben, da brez njega kratkomalo nismo mogli več dalje. Naj zadostuje, če vam povem, da je z njim prenehalo veljati več kot trideset najrazličnejših uredb in predpisov, ki so dosedaj pri nas pravno urejevali pravice in dolžnosti delavcev in delodajalcev.

Toda to, kar je najvažnejše, je novo delovno razmerje, ki je nastalo pri nas po zmagi narodnoosvobodilne vojne. Lastnikov tovarn ni več, tovarne, stroji in delovno orodje — vse je last ljudske skupnosti.

V tovarnah gospodarijo delavski sveti. Tudi veleposestnikov ni več, obstajajo srednji in mali kmetje, kmetške obdelovalne zadruge in državna posestva. S tem pa seveda ni rečeno, da ni več privatne lastnine. V celi državi je na tisoče privatnih obrtnih podjetij, ki zaposlujejo tujo delovno silo.

S tem, da so vse tovarne postale last ljudstva, se je popolnoma spremenil tudi položaj delavcev v družbi. Iz najemnega delavca je nastal odgovorni upravitelj industrije z novimi, popolnoma drugačnimi pravicami in dolžnostmi. Tako je nastalo novo delovno razmerje, ki je nujno terjalo tudi popolnoma novo pravno ureditev in zakonitev novega stanja.

Novi zakon daje delovnim ljudem naše dežele tako široke pravice in polnomočja, da mu ni enakega na svetu. Ko bi se vrnili v življenje prvoborci za pravice jugoslovanskega delavstva izpred 80 let, bi zmedeni obstali, kajti to, kar bi našli, presega njihove najsmelejše sanje.

Zakon je izredno obširen (ter ima nič več in nič manj kot 409 členov ali paragrafov). Takoj v začetku poudarja, da delovno razmerje v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji izhaja iz svobodnega dela in se vzpostavlja v podjetjih, ki so družbena lastnina, v državnih organih, javnih službah, samostojnih ustanovah, združnih in družbenih organizacijah. Pravica do dela je zajamčena z zakonom, prav tako svobodna izbira zaposlitve. Takoj ko delavci nastopijo delo v tovarni, avtomatično pridobijo tudi pravico odločanja v gospodarstvu podjetja. Delovno razmerje se lahko ustanovi samo na prostovoljni podlagi, in takoj, čim nastane, daje delavcem vse pravice, ki iz njega izhajajo, brez razlike na spol, vero, politično mišljenje, rasni, nacionalni in družbeni izvor. Za enako delo in pod enakimi pogoji ni različnih pravic, temveč enake za vse. Ker ni več starih delovnih odnosov, v katerih se je delovna sila plačevala kot vsako drugo blago na trgu, tudi ne ustreza več beseda »plača«. Delavci so gospodarsko enakopravni državljani, solastniki vsega narodnega bogastva. Oni imajo pravico do tistega dela dohodka podjetja, ki ostane potem, ko je zadoščeno potrebam skupnosti. Zato novi zakon ne govori več o »plači«, temveč o **oseb- nem dohodku delavcev**, kar je glede na njihov enakopravni položaj v družbi pravi- lneje. Natančno — skoraj bi rekel strogo

V nedeljo, 8. decembra 1957 je v Ljubljani podlegel kratki, težki bolezni podpredsednik slovenske ljudske skupščine, slovenski pisatelj dr. Ferdo Kozak. Slovenci smo z njim izgubili velikega človeka, ki je kot kulturni in politični delavec posvetil vse svoje sile napredku domovine. Slava njegovemu spominu!

— ureja zakon vprašanje sprejema in posebno odpusta z dela, pri katerem mora predhodno posebna komisija, imenovana od delavskega sveta v podjetju, natančno preiskati, če je odpust od dela res neizogiben, če morda le ni še kake drugačne rešitve. Ker je zdravje in življenje ustvarjalnih delovnih ljudi v naši deželi najvišja vrednota, so zelo strogi in natančni tudi paragrafi v tistem delu zakona, ki urejuje varnost in zaščito delavcev pri delu. Tretjina vseh členov zakona je posvečena temu vprašanju. Podrobno ureja zakon vprašanja plačanega letnega dopusta, ki znaša za delavce z dolgoletno zaposlitvijo mesec dni, drugim pa določa dopust po dolžini njihovega delovnega staža. Neplačani dopust traja letno 7 dni, v izjemnih okoliščinah pa lahko tudi več, če so za to utemeljeni razlogi.

Delavci in njihove družine so socialno zavarovani za primer brezposelnosti, bolezni, zmanjšanja delovne sposobnosti in invalidnosti, starosti itd.

Zakon podrobno ureja tudi vprašanje zaposlitve delovne žene — matere in strogo zabranjuje vse, kar ogroža njeno materinstvo ter normalen zdrav razvoj otroka.

Prav tako mladini izpod osemnajst let zabranjuje vsa tista dela, ki bi lahko škodljivo delovala na njeno zdravje ter zavirala pravilni razvoj telesa in skladno naraščanje telesne moči.

Končno zakon predvideva dokaj stroge denarne kazni — od 200.000 do enega milijona dinarjev — za morebitne kršilce njegovih določb.

Zvezna vlada in vsi drugi predlagatelji zakona so se dobro zavedali, da ni mogoče zajeti v paragrafe vsega bujnega življenja, ki danes kipi v našem gospodarstvu. Jasno je bilo, da nekateri neizkristalizirani, slabi in dobri pojavi v tem zakonu še ne bodo našli ustreznih obdelave, ker življenjska praksa o njih še ni dala dokončne ocene. Jasno je bilo tudi, da noben še tako dober zakon te vrste, delavsko samoupravljanje

podjetij in državna inšpekcija dela ne morejo nadomestiti ustvarjalne dejavnosti svobodnih strokovnih zvez — sindikatov. Zato daje zakon sindikatom široka polnomočja in jih pooblašča, da branijo in ščitijo delovnega človeka pred morebitnimi zlorabami zakona, da seznanjajo delavce z njihovimi pravicami pa tudi dolžnostmi, skrbeti morajo za preprečevanje in odstranjevanje malih krivic, ki so še vedno mogoče, zato da bodo osebni dohodki delavcev rasli skladno z njihovo marljivostjo, zmogljivostjo in doseženimi delovnimi uspehi v podjetju, pomagati inšpekciji dela, da se zavaruje zdravje in življenje delavcev na slehernem delovnem mestu, sodelovati pri sestavljanju kolektivnih pogodb v privatnih podjetjih in skrbeti, da bodo s tako pogodbo delavci dobili vse, kar jim po zakonu pripada, in končno, da pomagajo v njihovem stremljenju in njihovih naporih za večjo proizvodnost dela, ki edina lahko zagotovi delovnemu človeku višjo življenjsko raven.

Novi zakon o delovnem razmerju je veren odraz velikih svoboščin in pravic, ki jih uživajo delovni ljudje v novi Jugoslaviji. Pripomogel bo, da se bo ugled Jugoslavije v očeh naprednega človeštva še bolj dvignil. In končno, naš novi zakon o delovnem razmerju je zanimiv pravni instrument, ki že sedaj vzbuja veliko zanimanje pravnih strokovnjakov mnogih dežel, delavskih organizacij pa še posebej.

De del naših pesnikov

*Sad najglobljega spoznanja,
ki razum uklanja volji
danes kot pred tisoč leti,
kje zori? — V trpljenja šoli.*

A. Medved, »Poezije II«

*Najskrivnostnejša med vsemi
je ljubezen, in resnica
je med vsemi najsvetlejša,
a povesod na dnu — grenčica.*

O. Zupančič, »Samogovorie«

V letošnjem januarju poteka 50 let, kar je pričela izdajati največja organizacija ameriških Slovencev, Slovenska narodna podporna jednota v Chicagu, svoj lasten list. Prvo glasilo leta 1904 ustanovljene Slovenske narodne podporne jednote (SNPJ) je bil tedanji tednik Glas Svobode (1902—1928), ki je izhajal do leta 1908 s podnaslovom »Prvi svobodomiseln list za slovenski narod. Glasilo Slovenske narodne podporne jednote«, najprej v Pueblu, Colo., zatem pa v Chicagu. Zlasti prva leta izhajanja je bil Glas Svobode zelo blizu socialistom ter je redno priporočal socialistične organizacije in akcije, med drugim tudi ustanovitev SNPJ. Pomembnejši uredniki so mu bili tedaj Fran Medica, Jože Zavertnik in Ivan Kaker. Zatem je bil na strani SNPJ tudi v januarju 1906 ustanovljeni socialistični mesečnik oz. tednik Proletarec.

Ze na III. konvenciji SNPJ, ki je bila v septembru 1907 v La Sallu, Ill., je bilo sklenjeno, da prične SNPJ izdajati svoj lastni list — mesečnik pod imenom **Glasilo Slovenske narodne podporne jednote**. Prva številka tega lista je res izšla v januarju 1908, torej pred 50 leti. To glasilo SNPJ, ki je ob spremembi v dnevnik dobilo samo drugo ime, ohranilo pa je štetje let in vse drugo, je današnja Prosveta, ki izhaja zdaj 50 let.

Ze naslednja konvencija SNPJ, ki je bila 18. oktobra 1909 v Clevelandu, je mesečnik spremenila v tednik. Prvič je izšel 1. januarja 1910. Za urednika je bil izvoljen Frank Kerže. Na V. konvenciji (16. sept. 1912 v Milwaukeeju, Wis.) je bilo sklenjeno, da mora biti glasilo urejvano v naprednem duhu modernega politično in strokovno organiziranega delavstva. Za urednika glasila je bil izvoljen znani delavski prvoborec Jože Zavertnik, ki je ostal na tem mestu do upokojitve v letu 1928. Leta 1912 je bil nastavljen tudi poseben upravnik in sicer Filip Godina, ki je ostal na tem mestu celih 40 let, do upokojitve v decembru 1952, ko ga je nasledil Milan Medvešek. Po ustanovitvi lastne tiskarne SNPJ je bil tudi njen upravnik.

Na VI. konvenciji (20. septembra 1915 v Pittsburghu, Pa.) je bilo sklenjeno, da se uradno glasilo SNPJ spremeni iz tednika v dnevnik in se imenuje Prosveta takoj, ko bo za dnevnik pridobljenih 5000 naročnikov. Sklenili so ustanoviti tudi lastno tiskarno. Od navzočih delegatov jih je glasovalo za dnevnik 107, za tednik eden, za mesečnik pa trije.

20. marca 1916 je bil dan na člansko glasovanje (referendum) predlog, da postane glasilo dnevnik pod imenom Prosveta ne glede na število pridobljenih naročnikov. Predlog je dobil 6465 glasov, proti pa jih je bilo 1307. Akcija za naročnike je pridobila 1100 naročnikov. Tako je izšla 1. julija 1906 Prosveta kot dnevnik s 3000 naročniki. Poleg glavnega urednika Jožeta Zavertnika je postal drugi urednik Ivan Molek, tretji pa Anton J. Terbovec. Sredina številka Prosvete je bila še vedno uradno glasilo SNPJ, ki ga dobivajo vsi člani SNPJ brezplačno oz. lahko — če je več članov v družini — obračunajo ta tednik kot del naročnine za dnevnik. Za druge številke pa velja redna naročnina, ki

znaša zdaj — ko je bila pred nekaj leti povišana — 11 dolarjev na leto. Od leta 1948 ne izhaja več sobotna številka, ki tudi po znani depresiji od leta 1935 nekaj let ni izhajala. Tako izhaja zdaj tedensko pet številok.

Od leta 1928 je bil glavni urednik Ivan Molek, od 1944 Anton Garden, zatem Milan Medvešek, od decembra 1952 pa Frank Zaitz, ki ga od julija 1957 nadomestuje Louis Beniger.

Sredina številka Prosvete je pričela izhajati leta 1935 delno tudi v angleščini, kateri pa je bilo — zaradi vedno večjega števila mladih članov, ki slovenščine niso dobro ali prav nič razumeli — posvečenega čedalje več prostora, tako da je kmalu ta angleški del zavzemal polovico (4 strani) te številke; tiskali so ga pa kot drugi del sredine številke. Ze nekaj let pa izhaja v sredini številki angleški del kot I. del številke pred slovenskim (II.) delom. To je treba pripisati stalno naraščajočemu vplivu v Ameriki rojenih otrok slovenskih staršev (drugega in že tudi tretjega slovenskega rodu). Na konvencijah SNPJ je bilo tudi že več predlogov, da naj dobi Prosveta angleško ime (kakor n. pr. glasilo Ameriške bratske zveze, ki se imenuje zdaj »New Era« in šele v notranjem delu »Nova doba«). Toda ti predlogi so bili doslej še vedno odklonjeni. Na zadnji konvenciji pa je bil sprejet predlog, da bodo pošiljali — kakor hitro se prijavi za to 5000 članov SNPJ — tistim članom, ki bodo tako želeli, ker ne obvladajo dobro slovenščine —, samo angleški del sredine številke Prosvete. To se menda zdaj že izvaja. Kakšna bo nadaljnja usoda Prosvete in drugih izseljenkih listov, je menda jasno; z združenimi močmi rojakov in tudi domovine pa lahko ta zadnji udarec usode čimbolj zavlečemo in oddaljimo.

To je kratka slika življenja in delovanja, bojev, zmag in tudi umikov največjega naprednega lista naših ameriških rojakov, jubilarita PROSVETE. Menim, da govorim iz srca vseh nas, če Prosveti izrečem na tem mestu iskreno priznanje za dosedanje delo, iskrene čestitke in želje, da bi še mnogo let prav tako zavedno, odločno in — pogosto — pogumno zastopala napredna in socialistična načela ameriških Slovencev! Se dolgo let!

Coetko A. Kristan

Slovenski pisateljci Zofki Kvedrovi so odkrili spominsko ploščo ob 51-letnici njene smrti. Ploščo je odkrilo Društvo slovenskih književnikov s sodelovanjem Zveze ženskih društev Slovenije na hiši št. 22 v Kolodvorski ulici (zdaj Ulica Moše Pijade), kjer je nekdanj stala njena rojstna hiša. Zofka Kvedrova (roj. dne 22. aprila 1878 v Ljubljani, umrla v Zagrebu 21. novembra 1926) je kot urednica mesečnika »Domači prijatelj« vzgojila cel rod mladih slovenskih književnikov. Tudi sama je bila napredna, socialistično usmerjena pisateljica. Napisala je tudi nekaj iger, med njimi eno o izseljencih pod naslovom »Amerikanci«. Snov za to povest, ki jo je napisala leta 1908, je zajela iz življenja prebivalcev Loškega potoka.

Zima na Srednjem vrhu

(Foto France Močnik)

V VIHARJU NAJTEŽJIH DNI

je zadonela partizanska pesem

V tistih usodnih dneh, ko je bila naša draga rodna zemlja ena sama bolečina, ko so po njej grebli pohlepni tujčevi prsti, da bi ji iztrgali njeno srce, ko so tisočeri naših najboljših fantov in mož, naša dekleta in naše žene zamenjali domači krov s skritimi hostami in strmimi gorami, vsi prežeti z eno samo mislijo, da se na življenje in smrt bore za svobodo svoje domovine — takrat se je to zgodilo.

Visoko v kočevskih hostah je Glavni štab narodnoosvobodilne vojne Slovenije ustanovil pod vodstvom profesorja glasbe in skladatelja Karla Pahorja partizanski pevski zbor. Člani tega zbora so bili borci, ki zaradi ran niso bili sposobni za borbo. In tako so dobili novo nalogo, ki je bila prav tako po svoje pomembna, kakor borba na položajih. — S partizansko pesmijo so vedrili ranjence v partizanskih bolnicah, skritih sredi nepreglednih host, dvigali duha borcem in jih bodrili, peli so ob velikih ljudskih proslavah množicam na osvobojenem ozemlju.

Toda še prej, preden povemo kaj več o tem nenavadnem pevskem zboru, se za droben trenutek ustavimo ob sami partizanski pesmi. Kje, kdaj in kako so nastajale te pesmi, o tem bi se lahko napisala dolga, dolga, napeta, bridko lepa povest. Ko je imela brigada po hudih bojih tolikanj zaželen počitek in so fantje do smrti utrujeni popadali na tla, kjerkoli so pač bili, so se temu ali onemu budila čustva in se nizala v besede in stavke, ki so v pesem prelila nedavne dogodke, kateri so se najgloblje dotaknili njihovega srca — juriš bataljona, zmaga, trpljenje ranjenega tovariša, pokop borca... Košček papirja, ki ga je slučajno imel pri sebi, droben ostanek svinčnika, za katerega se je bal kakor za svoje oko, in če tega ni bilo, celo košček ogilja. To so bili stalni spremljevalci naših partizanskih pesnikov. In kaj so bili ti pesniki? Študentje, pa tudi znani pesniki in pisatelji, zelo veliko pa je bilo med njimi tudi čisto preprostih ljudi, nekdanjih delavcev, kmetov in podobno. Tako je rasla partizanska pesem, rojena po hostah in gorah, iz meseca v mesec, iz leta v leto. Koliko teh pesmi je bilo ustvarjenih, se je pokazalo šele po vojni, ko so izšle v zbirkah, tako številnih, da smo se kar začudili,

kdaj in kako so v tistih težkih dneh mogle nastati.

Pesmi so borci prepevali enoglasno, dvo-glasno, če se je dalo pa tudi s spremljavo harmonike ali kitare. Besedila so prilagodili mnogim znanim napevom. Tako so na primer pretresljivo žalostinko »Tam na Pugged gori«, pesem, ki je polna bridkosti in zvestobe partizanski puški, peli po napevu znane narodne pesmi »Tam za turškim gričem«. To je ena izmed prvih partizanskih pesmi. V letu 1943 so prišli v partizane zavedni slovenski skladatelji, ki so besedila partizanskih pesmi prelili v mnoge nove melodije. Takrat so ponekod na osvobojenem ozemlju imeli celo pevske zbere in pozneje tudi godbe na pihala in podobno. Borci-skladatelji so bili neumorni. Brskali so po partizanskih pesmaricah in iskali primernih besedil, da jih prelijejo v pesmi. Tako so nastajale pesmi druga za drugo, vesele, borbene, ognjevitve in žalostne. Med mnogimi je ognjevita pesem, ki jo je uglasbil komponist Marjan Kozina »Hej tovariši«.

*Kdo pa so ti mladi fantje,
ki korakajo skoz vas,
kdo pa so ti mladi fantje,
ki jim tak' žari obraz?*

*To so mladi partizani,
neupogljivega duha,
to so mladi partizani,
borci novega sveta.*

Kakor pesmi so se tudi skladbe rodile sredi borb. Ustanovitelj in prvi dirigent invalidskega pevskega zbora Karel Pahor, najbolj plodoviti partizanski skladatelj pripoveduje v svojih spominskih na partizanska leta, ki jih ima za zajetno knjigo, tudi tale dogodek: »Bližala se je nemška oktobrska ofenziva. S Frančkom Šturmom, borcem in skladateljem, sva bila dodeljena Levstikovi brigadi, s katero sva delila vse gorje in težave tja do Iške, kjer je moj dobri prijatelj in še boljši tovariš dal svoje mlado življenje. V tistih težkih dneh se je brigada prebijala od zasede do zasede v trdih bojih, ki smo jih bili v Mačkovcu, na Mokrcu in končno na Krimu.

Nekega jutra, ko smo se že vsi izmučeni, neprespani, lačni in prezeblji znašli vrh Mokrea, in mislili, da smo že izven nevarnosti,

Partizanski
pevski zbor
v sredi
pevovodja
Radovan
Gobec

smo se zatekli v vrtačo, obraščeno z debelimi smrekami. Pa smo spoznali, da smo tudi tu z vseh strani obkoljeni. Po celodnevni težki borbi, v snegu do pasu, se je brigadi šele zvečer posrečilo prebiti tesni obroč. Tega strašnega dne sem po kratkem zatišju sedel na zasneženi hlod in pobrskal po torbi. Spominjam se prav natančno, kako sem s premrlimi prsti črtal po listu notne črte za zadnji moj spev, kajti na rešitev iz tega pekla skoraj ni bilo misliti.

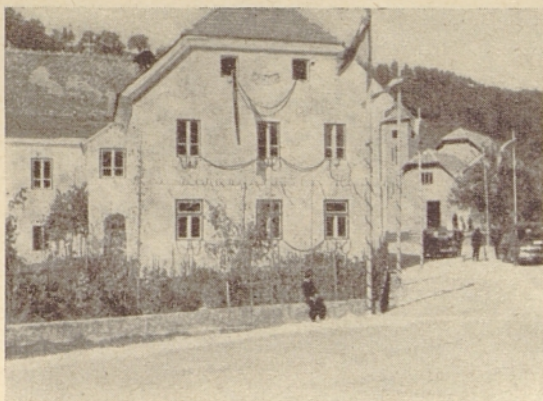
In vendar, z nami ni bilo konec. Po ofenzivi, ki sem jo ne vem kako preživel, mi je pesnik Tone Seliškar poslal besedilo, ki se je ujemalo z melodijo, katero sem takrat sestavil. Tako je nastala znana pesem: »Na juriš«.«

Dolga je vrsta naših partizanskih skladateljev. Naj naštejemo le najbolj znane. Rado Simoniti, Janez Kuhar, Marjan Kožina, Makso Pirnik, Radovan Gobec, S. Marolt, Pavel Šivic, Dragotin Cvetko, Korošec in drugi.

Partizanski pevski zbor, ki je bil ustanovljen spomladi leta 1944, ima za seboj lepo, bogato zgodovino, ki zajema skoraj 500 nastopov. Mnogo truda je v njih, mnogo dela, pa tudi veliko lepih in pošteno zasluženih uspehov. Že med vojno so dosegli lepe uspehe v Beli krajini, na osvobojenem ozemlju, spomladi leta 1945 so jih letala ponesla v Bari v južno Italijo, kjer so peli našim in zavezniškim ranjencem, 9. maja pa so se preko Dalmacije vrnili s pesmijo v svobodno Ljubljano. Takrat se je za nekaj let zbor razšel. Leta 1952 pa je na pobudo republiškega odbora Zveze vojaških

vojnih invalidov ponovno oživel. Z vseh strani so se zbrali nekdanji pevci-borci, ki so pritegnili še nove bivše borce in spet so zapeli na svobodnih tleh lepo junaško partizansko pesem. Peli so na proslavah, ob pomembnih partizanskih obletnicah v Dolenjskih Toplicah, na Okroglici, v Ostrožnem in tako dalje. Obiskali so razne dele lepe Slovenije, pa tudi sosedne jugoslovanske republike. Peli so v Makedoniji, v Beogradu, v Varaždinu ter obiskali tudi Slovence v Trstu. S svojo pesmijo so navdušili prebivalce Romunije, kjer je v nekaj tednih priredil zbor lepo vrsto koncertov v raznih krajih od Karpatskih gora do Črnega morja. Peli so delavcem v tovarnah, peli so v koncertnih dvoranah, peli so oficirskemu zboru Glavnega štaba romunske vojske. Romunski narod, ki ima bogato kulturno in glasbeno tradicijo, je sprejel pevce izredno toplo in pristržno.

Partizanski pevski zbor je danes eden naših najboljših pevskih zborov. Vsak njegov nastop je pomemben glasbeni dogodek. Več let ga že vodi priljubljeni in znani skladatelj partizanskih pesmi profesor Radovan Gobec. Pevski program zbora je zelo obširen in zajema poleg slovenskih partizanskih pesmi tudi partizanske pesmi drugih jugoslovanskih narodov. Te pesmi done iz grl pevcev danes prav takšne, kakor so nastale nekoč pred leti, v času težkih borb in čeprav zdaj ni borb ne sovražnikovih zased, zvene te pesmi prav tako neposredno in zanosno, z istim ognjem vžigajo srca poslušalcem in bude spomin na čas, ko se je naš narod s trdim bojem in velikimi žrtvami boril za svojo svobodo.

Sola v Krašnji

Stoletnica šole v Krašnji

Novembra pretekelega leta je osnovna šola v Krašnji pri Domžalah praznovala stoletnico svojega obstoja.

»Torej zapisujemo, da tako v bodočnosti ostane«, — so prve pisane besede v kroniki šole v Krašnji, ki jih je zapisal januarja 1876 takratni prvi učitelj Josip Zajc. Prvikrat so začeli Krašnjani misliti na šolo leta 1856. Tedanje šolsko in občinsko predstavništvo je vzelo v najem sobo pri Juriju Urankarju, po domače pri Martinkovcu. Julija je bila določena plača učitelju in sicer iz lokalnih virov 150 forintov, tedanje ministrstvo za vero in uk pa je dodalo še 50 forintov. Stavba, v kateri je šola še danes, je bila kupljena leta 1857 za 1800 goldinarjev.

Stavba je bila že takrat stara. Sto let prej je v isti hiši, ki je bila tedaj gostilna, prenočeval avstrijski cesar Jožef II. Spal je v sobi, kjer je sedaj učilnica. Ljudsko izročilo pravi, da je ob slovesu vsakemu poslu pri hiši daroval 1 forint. Tudi ko so bili

Tamburaški zbor šolarjev v Krašnji je nastopil ob proslavi stoletnice šole

v deželi Francozi in še mnogo let pozneje je bila v tej hiši še gostilna. Gostilničar je bil velik lakomnež in grabežljivec. Če je v gostu slutil bogatega človeka, je dal to vedeti rokovnjačem, s katerimi je bil povezan. Gosta, ki je pri njem prenočeval, so ubili, telo pa zakopali v globoki kleti. Pravijo, da je v tej kleti treba samo malo pobrskat po zemlji, pa se pokažejo kosti. Domačini trdijo, da je ta stavba stara več kot 300 let. Seveda je bila večkrat popravljenjena in obnovljena.

Vaščani Krašnje so napredni in rodoljubni ljudje. V prvi svetovni vojni so izgubili »Nejčetovega stotnika«, ki je bil rojen v Krašnji, t. j. pisatelj Fran Maselj-Podlimbarski, ki ga je avstrijska vlada konfirirala v Pulkavi na Češkem, kjer je 19. septembra 1917 umrl. Pet Krašnjčanov pa je bilo v času prve svetovne vojne konfiriranih na ljubljanskem gradu. V Krašnji je bil rojen tudi znani slovenski pisatelj Josip Andrejka (Andrejčkov Joža — znan po svoji Mohorjevi knjigi »Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini«). V času narodnoosvobodilne vojne so Krašnjani izgubili 62 vaščanov, ki so padli kot partizani in talci. Zdaj šola vzgaja nov rod Krašnjčanov, ki bodo nedvomno dobri, zavedni in ponosni državljani nove Jugoslavije. Čeprav je šola stara, raste in diha v njej večna mladost, Krašnjani jo imajo radi in se trudijo z učitelji vred, da bi bila tudi sedanji mladini domač in ljubljjen drugi dom.

Iz Beneške Slovenije

Obsežno pogozdovanje v Nadiških dolinah. Italijanski ministrstvi za javna dela in socialno skrbstvo sta odobrili v drugi polovici novembra 1957 organizacijo več delovnih središč (centrov) v večjih krajih Nadiške doline. Tako je bila nakazana vsota 1.956.070 lir za ureditev hudournika Ljesa v čedadski občini, 790.960 lir za gradnjo nove ceste, ki bo vezala cerkve v Štblanku z občinsko cesto Hlodič—Dreka, z nakazilom 740.960 lir bodo uredili pokopališče v Oblici v sredenjski občini. Precej visoke vsote pa so bile odobrene za pogozdovanje Nadiških dolin, kar je velike važnosti za celotno gospodarstvo teh doslej še vedno preveč zanamarnjenih krajev države. Za pogozditev gore Kolovrat je ministrstvo nakazalo 1.947.690 lir, za pogozditev Kuma v grmečki občini 1.732.000 lir, za pogozditev ob Idrijci v praprotniški občini 1.945.490 lir, za ureditev planine Mije v podboneški občini 2.005.600 lir in za pogozditev Velikega vrha v timpanski občini 1.947.690 lir. Za ureditev in popravilo gorske poti v Oborčah pa je bilo odobrenih še 1.949.290 lir.

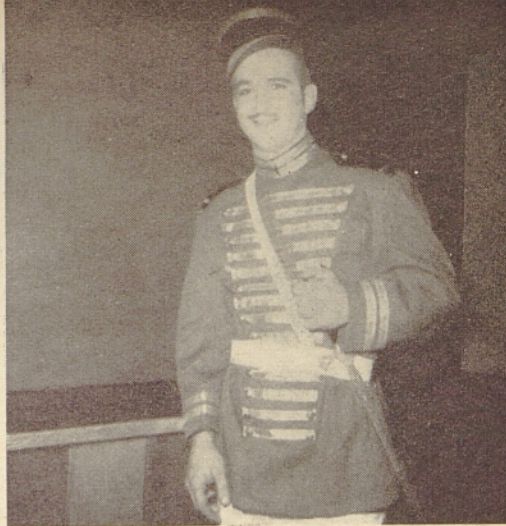
„Carmen“ V CLEVELANDU

Naj omenimo takoj v začetku, s kolikšnim ponosom smo v naših ameriških listih brali obširna poročila o novem velikem uspehu slovenske Glasbene Matice pri uprizoritvi Bizetove opere »Carmen«, katere premiera je bila lani 3. novembra v Slovenskem narodnem domu na St. Clair Ave v Clevelandu.

Za prodoren uspeh, ki je po mnenju kritikov eden največjih, kar jih je dosegla Glasbena Matica v zadnjih letih, gre predvsem zasluga njenemu neumornemu dirigentu in vodji Antonu Šublju, v isti meri pa tudi vsem nastopajočim, ki so svoje vloge odlično izvedli.

Velika dborana se je napolnila do zadnjega kotička. Vsi solisti, zbor in orkester so želi navdušeno odobravanje. Prav nikjer se ni poznalo, da so izvajalci sami preprosti ljudje, ki so podnevi zaposleni po najbolj različnih poklicih.

Naslovno vlogo je s čustvom in zanosom odlično podala mlada temperamentna pevska June Price. Njen lik je lepo dopolnil Don Jose Edwarda Kenika. Prav dobri so bili tudi drugi solisti: Carolyn Budanova (Mikaela), John Perencevic (Morales), Wencel Frank (Zunig), Betty Romaniuk (Fra-

squita), Cecilia Valencic (Mercedes), Frank Bradach (Escamillo) in drugi. Mnogi prizore sta odlično izpolnila moški in ženski zbor Glasbene Matice, otroške vloge pa mladinski krožek št. 2 SNPJ. Za klavirsko spremljavo je poskrbela Vera Slejkova, za oder Frank Zagar, za maske Victor Drobnič, za kostume pa Helen Lunder.

Dirigentu Antonu Šublju in vsem nastopajočim k lepemu uspehu toplo čestita tudi Slovenska izseljenska matica.

s.

Od zgoraj navzdol: Edvard Kenik kot Don Jose
Carolyn Budan kot Mikaela

Dirigent Glasbene Matice Anton Šubelj in June Price,
ki je pela naslovno vlogo
Frank Bradach kot Escamillo

(Foto Jo Misic, Cleveland)

P O D O M A Č I

Ob 29. novembru, Dnevu republike. Predsednik republike Josip Broz-Tito je odlikoval večje število zaslužnih delovnih ljudi, družbenih, kulturnih in javnih delavcev za posebne zasluge in prizadevanje pri gospodarskem, kulturnem in prosvetnem razvoju Jugoslavije.

V Ljubljani je bila 29. novembra popolnoma zgrajena tovarna pisalnih strojev. Ta tovarna, ki že delj časa izdeluje kvalitetne pisalne stroje, bo odslej število svojih izdelkov še enkrat povečala.

V Kranju so ob Dnevu republike izročili v promet nov most čez Kokro, ki je dolg 58 m in ima 6 metrov široko cestišče, na vsaki strani pa hodnik za pešce, širok 2 metra.

V Logatcu so na Dan republike slovesno odprli novo tovarno lesne industrije, ki so jo zgradili delavci sami v nekaj mesecih. Prejšnjo tovarno je lani 6. avgusta popolnoma uničil požar.

V Mariboru so pred Dnevom republike svečano odprli v bolnišnici nov otroški oddelek, v katerem je prostora za 120 malih bolnikov.

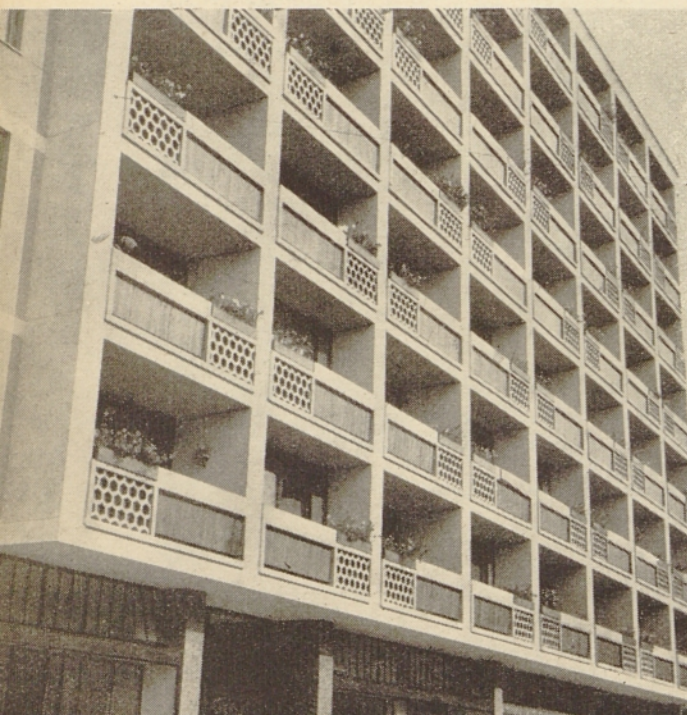
V Bosni, v zgodovinskem mestu Jajcu, kjer je bila ustanovljena nova Jugoslavija, je na praznik republike začela delati prva hidrocentrala, ki bo na leto dajala okrog 250 milijonov kilovatnih ur električne energije.

Otroški časopis izdajajo učenci osemletke v Gornjem Milanovcu v Srbiji. Pri tem zanimivem, dobro pisanem časopisu sodelujejo učenci skoraj vseh osemletk v Srbiji. Osmi številka tega časopisa je dosegla že naklado 15.000 izvodov.

V Šempasu je nedavno nenadoma umrl 76-letni Ciril Rijavec (po domače Čukov) zadet od srčne kapi. Več kot 1500 ljudi iz domače in okoliških vasi ga je spremljalo na njegovi zadnji poti. Saj je bil znan daleč na okoli kot pomožni živinozdravnik. Skoraj ni hiše, da bi on ne nudi svoje pomoči in to največkrat brezplačno. Bil je nad 20 let član godbe na pihala v Prvačini ter član domačega pevskega zbora skoraj do svoje smrti. Pokojnik zapušča ženo, tri sine in eno hčerko. Hčerka Marica živi v New Yorku.

Na Vipavskih Brjih sta praznovala zlato poroko 76-letni Ignac Čebon in njegova 75-letna žena Viktorija roj. Pečenko. Svoj jubilej sta praznovala v krogu svojih otrok, vnukov in pravnukov ter sorodnikov. Slavljenca sta zelo priljubljena daleč na okoli, kar so pričali številni darovi in čestitke, ki sta jih prejela ob tej priložnosti. Ignac ima v Argentini v Buenos Airesu brata Antona in več sorodnikov.

Nekaj novih stavb iz moderne Ljubljane

DEŽELI...

Tovarna lesne industrije »Brest« v Cerknici je praznovala ob Prazniku republike desetletnico. Ta tovarna vključuje danes več obratov, ki svoje odlične izdelke tudi izvažajo. Lani je imela milijardo in 200 milijonov din letnega bruto dohodka, za milijon dolarjev izdelkov pa je izvozila.

Enega največjih sadovnjakov v Jugoslaviji urejajo v okolici Beograda. Nasadi breskev, hršk in jagodičja in vinogradi se raztezajo na 500 hektarih, kjer so bili prej večinoma slabi pašniki ali neizkoriščena zemljišča. Za nasade bodo zgradili tudi hladilnico in skladišča, od koder bodo pridelke pošiljali na beograjski trg. Ko bodo vsi nasadi dobro rodili, računajo, da bodo dajali na leto okrog 500 vagonov sadja in grozdja.

Okrog 2200 ton hmelja so letos v Sloveniji pripravili za izvoz. Letos ima hmelj na svetovnem trgu razmeroma visoko ceno, zato računajo, da bomo dobili za eno tona povprečno 3,72 dolarja. Največ hmelja izvažamo v ZDA; za njimi so najboljši kupci: Švica, Anglija in Holandska. Do konca leta je izvozila Slovenija okrog 1500 ton hmelja.

Največ krompirja na hektar so pridelali lani kmetje na Dolenjskem, in sicer po 450,6 centa na hektar.

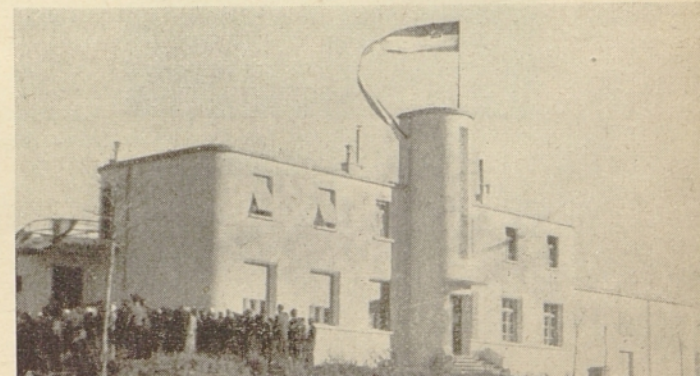
Na Brjih na Vipavskem so lani decembra odprli obnovljeno šolo. Prejšnjo so požgali Italijani. Obnova je veljala nad 1.700.000 din, kar je prispevala občina Ajdovščina. Na pročelju šole so vzdali spominsko ploščo sedemindvajsetim v narodnoosvobodilni borbi padlim domačinom.

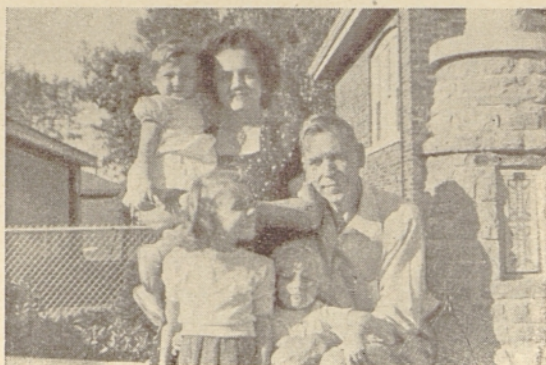
V počastitev Dneva republike so vključili prvi jugoslovanski daljnovod z visoko napetostjo 220 tisoč voltov. Daljnovod je dolg 90 kilometrov in bo vezal Dalmacijo z elektrarnami v Bosni in Hercegovini.

V Vojvodini so 29. novembra izročili svojemu namenu 100 km dolg daljnovod, ki bo povezal Vojvodino z električnim omrežjem v ožji Srbiji.

Izseljenski dom v Zagrebu. Kakor kaže, bodo hrvatski izseljenci prej dobili svoj Izseljenski dom kakor pa Slovenci. Za novi Izseljenski dom je med njimi živo zanimanje in so pripravljene pomagati pri gradnji. Z gradnjo bodo začeli v kratkem. Dom bo stal na Cesti proletarskih brigad, kjer bo bodoče središče modernega Zagreba. To bo moderna zgradba, ki bo imela tudi lepo glasbeno dvorano, non-stop kino in manjšo moderno urejeno tiskarno, v kateri bodo tiskali glasilo hrvatske izseljenske matice »Matico«.

Kar hitro vas popelje nova vzpenjača na Pohorje
Poleti in pozimi je na Pohorju prijetno
Otvoritev prenovljene šole na Brjih na Vipavskem

Stanko Zele s soprogo in Jonyjevimi otroci

AKADEMSKI SLIKAR, PREVAJALEC IN ZGODOVINAR

Stanko Žele, slovenski izseljenec v Chicagu, 60-letnik

Med rojaki, ki so šli za kruhom na tuje in so se tam uveljavili kot marljivi delavci ali drugačni strokovnjaki, je tudi kraški rojak Stanko Zele ali po ameriško Stanley Zele, ki je v preteklem letu doživel 60-letnico.

Stanko Zele se je rodil leta 1897 v Radohovi vasi pri Sempetru na Krasu, ki se zdaj imenuje Pivka. Že v rani mladosti je izgubil starše. Tedaj se je preselil k teti v Koče. Solal se je v Slivini, kjer se je njegov učitelj France Verbič z vsem srcem zavzel za bistroumnega učenca, ki je že v zgodnjih letih kazal talent za slikanje. Nadarjeni Stanko je lepo uspeval in dobil od svojega dobrega učitelja izorstno podlago za napredek v življenju. Učitelj Verbič, ki je bil osební znanec pesnika Antona Aškerc, je dal malmu Stanku prve nauke, ki so ga pritegnili k slikarski umetnosti. Kajti Verbič sam je bil izorsten slikar. Učitelj je posojal Stanku knjige in ta je pohlepno segal po vedno zahtevnejših — po Ljubljanskem zvonu, Domu in svetu in drugih. Bral je Finžgarja, Aškerc, Gregorčiča, Prešerna in si z njimi bogatil znanje.

Ko mu je bilo 16 let, ga je povabil k sebi brat Matija, ki je že delj časa živel v Združenih državah Amerike. Stanko se mu je odzval.

Tako je prišel v novi svet. S polno zavestjo, da se bo tam znašel in napredoval le, če se bo izsolal in si pridobil temeljito znanje angleščine.

Angleškega jezika se je priučil v šoli Willson v Clevelandu. Za njo je obiskoval še nekaj drugih šol, predvsem se je posvetil risarski umetnosti. Vsakdanji kruh pa si je med tem služil kot uslužbenec tajništva največje slovenske izseljenke organizacije v ZDA Slovenske narodne podporne jednote v Chicagu. Tam je Stanko Zele zaposlen že nad 30 let. Danes živi v mestu Berrymyn s svojo soprogo Francis, ki je hčerka nekdanjega zagorskega rojaka rudarja Jožeta Ambroža. Otrok nimata, zato sta posvojila malega Jonyja, ki je zdaj že oče treh otrok. Ti vnuki so svella radost Stankota in njegove soproge. Naj spregovorimo kratko o Stankovem delu, ki je raztreseno, kakor žlahtno klasje po mnogih ameriških revijah in listih.

V listu Prosveta in Ameriškem družinskem koledarju, v Majskem glasu in v Času, ki ga je uredil urednik Kerže, najdemo njegove prve ilustracije, v katerih upodablja svoj rodni Kras, življenje in delo Kraševcev in tako dalje. Lepe so tudi ilustracije prabljíc slovenskega pisatelja Janeza Trdine ter njegove ilustracije pri ameriški mladinski reviji »The Voice of Youth«. Stanko Zele je slikar, ki ima svojevrsten slog. Kdor je videl le nekaj njegovih ilustracij, mu bo nepozaben spomin nanje. Dolgo vrsto let že dela na rokopisu knjige o slovenski umetnosti od prvih začetkov do danes, ki jo misli izdati v angleščini. Skrbno zasleduje izdaje slik slovenskih umetnikov, ki so v ZDA. Mnogi slovenski izseljenci, kakor Baraga, Pirc, Mrak in drugi so prinesli v Ameriko precej slovenskih umetnin, ki so zdaj tako rekoč izgubljene za domovino. Med temi so nekatere redke umetnine, kakor na primer dela Langusa, Šubica, Goldsteina in druge. Stanko Zele jih je s pomočjo ameriških zgodovinarjev že precej lokaliziral. Stanko vneta zahaja v največjo ameriško knjižnico Nerberry, kjer je odkril že več prav lepih slovenskih slik in nanje opozoril svoje rojake. V tej knjižnici je celo nekaj prvih slovenskih tiskov iz Trubarjeve dobe iz 16. stoletja. Pozabiti ne smemo tudi Želetovega prevajalskega udejstvovanja. Književno angleščino obvlada kakor malokateri naš izseljenec. Med drugim je prevedel že precej naših narodnih in umetnih pesmi. Tako po vsej Ameriki prepevajo Američani in drugi tujerodci popularno slovensko narodno pesem »Dekle, zakaj si tak žalostna«, ki jo je, kakor se mnoge druge, prevedel v angleščino naš Stanko Zele.

Ob 60-letnici, ki jo je proslabljal lani, čeprav nekoliko pozno, mu želimo še mnogo zdravih let in uspehov.

Jože Zupančič

Rojakinja Mary s soprogom in njegovim bratom

Joan in Mary sta se poročila

Lani ob koncu leta (7. decembra) sta se v Ljubljani poročila Ivan Gerbec z Iga pri Ljubljani in Mary Intihar iz Clevelanda. Gerbčeva družina na Igu je znana daleč naokoli, tudi v Ljubljani in Vel. Laščah imajo svoje sorodnike.

Mary pa je dobro znana med Izanci v Clevelandu in drugod v Ameriki. V Ameriki je preživela trideset let, domovine pa ni nikoli pozabila in tudi ne ljubezni svojih dekliških let. Zdaj se je za stalno vrnila v domači kraj, kjer sta se spet srečala z Ivanom, ki prav tako svojega dekleta iz mladil dni nikoli ni pozabil in je zvesto čakal nanjo.

Iskreno čestitamo in jima želimo mnogo sreče!

Lojze Zdravce

Spomini so prav prijetna stvar

Spomini so prav prijetna stvar, posebno še, če so lepi. In med zelo prijetne sodijo tudi tisti o obiskih pri naših rojakih v tujini. Vprašajte na primer člane radijske skupine, ki je lani poletni obiskala rojake v Holandiji, Franciji in Zahodni Nemčiji, pa vam bodo kar vsi, od prvega do zadnjega povedali, da nikoli ne bodo pozabili pristrčnosti in izredne gostoljubnosti naših izseljencev v teh deželah.

Herlen — naša prva in obenem zadnja postaja v Holandiji je prijetno, lepo mestoce.

Prvi nastop smo imeli že isti večer. V velikanskem šotoru — takrat je namreč praznovalo zlati jubilej telovadno društvo v Nieuwehagenu — so zazveneli prijetni zvoki polk in valčkov »Zadovoljnih Kranjcev« in narodnih pesmi, ki sta jih prepevala Danica Filiplič in Stojan Vene. Za nas pa je bil presenetljiv nastop folklorne skupine in pevskega zbora. Marsikatera podobna skupina v domovini bi se lahko skrila pred njima.

Višek pa smo doživeli dva dni za tem, ko je bil v dvorani sredi mesta slovenski večer samo za naše rojake. Prostorna dvorana je bila nabito polna, ploskanja in smeja pa zvrhana mera. Razen pevcev Filipličeve in Veneta ter kvinteta »Zadovoljnih Kranjcev« so ta večer nastopili tudi humorista Marjan Marinc in Zlatko Zei ter recitator Janez Rohaček. V zabavi, ki se je razvila po koncertu, so rojaki organizirali še majhno tombolo, nato pa smo med petjem in igranjem kramljali o marsičem in obujali spomine na domovino. Bilo je prijetno, čas pa kar prekratek, da bi se lahko pogovorili o vsem, kar bi radi.

Toda treba je bilo iti naprej. Čakali so nas rojaki v Paš de Calaisu in v Nemčiji. Slovo je bilo pristrčno in je ponovno dokazalo, da so prav med našim obiskom še globlje pognale korenine prijateljstva in navezanosti rojakov na domovino.

Na železniški postaji v Lensu so nas pričakovali nekateri naši dobri znanci že z obiska pred dvema letoma. Svidenje je bilo kratko, pa zato tembolj toplo in že nas je posebni avtobus vozil proti Houdainu. Tu so nas v gostilni rojakinje Oprešnikove »prevzeli« domačini-Slovenci in čeprav utrujeni od dolgega potovanja, smo dolgo v noč kramljali z njimi o vsem, kar jih je zanimalo, največ pa seveda o tem, kaj je novega doma.

Na nastopu v tem kraju je bil posebno pri srčen pozdrav sedemletnega Marka Speharja. V lepi slovenščini nam je zaželel dobrodošlico in nato Danici Filipličevi izročil lep šopek cvetja. Nehote pride pri tem človeku na misel, da bi se naš rod na tujem lahko mnogo dlje obdržal, če bi vsi starši tako skrbeli za zavest svojih otrok. Žal pa povsod ni tako. Morda pri tem niti ni toliko subjektivne kot objektivne krivde, saj se morajo naši rojaki v večini primerov močno boriti za povsem vsakdanje stvari in pri tem mnogokrat ne ostaja časa še za to, čeprav izredno važno nalogo.

Naslednji dan smo nastopili v Sallauminesu v dvorani, kot pred dvema letoma. Kot takrat,

tako je bila dvorana tudi tokrat polna do zadnjega kotička, vriskanja pa toliko, kot bi bili na »ohceti«. Le neznosna vročina — v sencii so izmerili menda 38 stopinj Celzija — je ovirala, da se razpoloženje ni še bolj razvilo.

Skrbelo nas je nekoliko, če nas bo kdo čakal v Duisburgu, kjer smo izstopili, kajti dogovaranje po pošti ni vedno najbolj zanesljivo. Toda skrb je bila odveč. Naš pridni rojak Cebin iz Homberga s hčerko je že čakal.

V Nemčiji smo imeli tri nastope: v Hambornu, Mörsu in Hombergu. Situacija med rojaki v Nemčiji je precej drugačna kot v drugih deželah, kjer žive slovenski izseljenci, pač posledica žalostne preteklosti. In naša skupina je bila po pripovedovanju rojakov sploh prva iz domovine, ki je nastopila pri njih. Morda je bilo tudi zato na prvem koncertu le nekaj deset poslušalcev. Toda njihovo navdušenje je bilo tolikšno, kot bi bila dvorana čisto polna. Kar niso in niso prenehali s ploskanjem, tako da je seveda bilo treba dodajati. Nato je bilo na vsakem nadaljnjem koncertu več poslušalcev. Zadnjega je obiskal tudi naš konzul iz Bonna tov. Klun s soprogom.

*

Vsa pot med našimi rojaki je trajala skoraj tri tedne. To pa so bili dnevi, ki bodo ostali zapisani z zlatimi črkami v spominu vseh članov skupine. Ne preostaja nam ob koncu drugega, kot da se prav vsem rojakom toplo zahvalimo za njihovo gostoljubnost in jim zdaj, ob prelomu starega na novo leto pristrčno želimo mnogo sreče in morda spet na svidenje!

Obisk na domu rojakinje Seničarjeve v Lievinu. Peti z leve je zdaj že pokojni Oto Seničar

Veselim godcem in uspelim šalam so se rojaki iz srca nasmejali

Domovina

Pismo iz Belgije

»PRINESLI SO NAM KOŠCEK
DOMOVINE«

Jugoslovanski odbor v Serain-
gu je lani v novembru organi-
ziral v kinodvorani l'Eden pro-
slavo jugoslovanskega državne-
ga praznika, ki se ga je udele-
žilo okrog 530 jugoslovanskih
delavcev. Vsi so se zbrali zato,
da bodo skupno preživeli večer
v mislih na rojstno domovino.
Navdušeno so aplavdirali sijaj-
nim izvajanjem folklorne sku-
pine »Jedinstva« iz Splita, ki
jih je navdušila s petjem, reci-
tacijami in z narodnimi plesi.

Zastopnik društva Ante Roje
je v lepem govoru poudaril po-
membnost praznika 29. novem-
bra. Navzoči so bili med dru-
gimi jugoslovanski konzul iz
Liegea, poslanik in sekretar
ambasade in tudi predstavniki
belgijskega javnega življenja.

V. K.

KONCERT »JADRANA«
V CLEVELANDU

Lani 17. novembra je bil v
Slovenskem delavskem domu
na Waterloo Rd. v Clevelandu-
Collinwoodu koncert slovenske-
ga pevskega zbor »Jadran«.
Predvajali so v glavnem slo-
vensko pesem.

ZELO USPEL KONCERT
»PREŠERNA« V CHICAGU

Lani 3. novembra je bil v
chicaški Sokolski dvorani je-
senski koncert chicaškega pev-
skega zbor »Prešeren«. Prire-
ditev je pričel s pozdravnim
govorom predsednik zbor An-
ton Udovich. Zatem je zapel
zbor Prešeren tri slovenske
pesmi. Na harmoniki je igrala
mlada umetnica Judy Simon.
Sledil je nastop zbor Sloven-
ske ženske zveze iz Chicaga
pod vodstvom Anne Cham. Pe-
le so slovenske pesmi, med nji-
mi tudi venček narodnih. Na
piano jih je spremljal Alfred
Fishingier. Frank Smitko je za-
pel ob kitari, ki jo je igral sam,
tri angleške pesmi. Spet je na-
stopil zbor Prešeren in pel an-
gleške pesmi. Sledil je v narod-
nih nošah nastop plesalcev Slo-
venskega radijskega kluba iz

7-letni Spehar Marko iz Houdaina
je čvrst slovenski korenjak

Chicaga, ki jih vodi Corinne Le-
skovar. Sodeloval je tudi moški
zbor podjetja Croine-Barbers-
hop, ki ga sestavljajo delavci
in nameščenci tega podjetja,
večinoma Američani, ki pa prav
radi gostujejo na koncertih
Prešerna. Kot solist je nastopil
baritonist Dragotin Soštarko, ki
je po izjavah v slovenskih li-
stih eden od najboljših pevcev
naše krvi. Prešernovce vodi
profesor Kubina. Koncert je po
poročilih v Prosveti zelo uspel.

PRIKAZOVANJE SLIK

Lani 10. novembra je društvo
SNPJ št. 53 »V boj« priredilo
v dvorani Slovenskega delav-
skega doma na Waterloo Rd.
priljubljeno kurjo večerjo, po
njej pa so predvajali gibljive
slike, ki jih je posnel Carl Sa-
manich. Bile so to slike o kon-
certu mladinskega krožka št. 2,
o ohijskem dnevu SNPJ, o 50-
letnici društva »V boj« št. 53
in druge.

SLOVENSKE MELODIJE

V glasilu Slovenske ženske
zveze »Zarja«, ki izhaja v
Chicagu, so izhajale na tretji
strani ovitka pesmi z notami,
ki jih je napisal in pripravil
za to objavo pokojni slovenski
pesnik in skladatelj Ivan Zor-
man. Te pesmi, 52 po številu,
so izšle zdaj v zbirki »Sloven-
ske melodije«, ki jo prodaja po
1 dolar izvod Slovenska ženska
zveza v Chicagu.

ZLATI POROKI

V Denveru sta praznovala v
oktobru lani zlato poroko John
in Cecilia Knafelc. Prosla-
ve se je udeležilo več kakor
300 oseb. Slavljenca imata več
otrok in vnukov. — 7. oktobra
1957 sta praznovala 50-letnico
poroke zakonca Jakob in Mary
Mravlja st. iz Schenevusa,
N. Y. Proslavljala sta v krogu
svoje družine. Tudi »Rodna
gruda« čestita obema paroma.

SLOVENSKI ZASTOPNIKI
IZVOLJENI V CLEVELANDU

V začetku novembra lani je
bil izvoljen za mestnega sodni-
ka slovenski rojak August Pri-
jatelj (Pryatel). V mestno zbor-
nico sta bila ponovno izvoljena
Slovenca John F. Kovačič za
st. clairsko okrožje in John A.
Fakult za collinwoodsko-noth-
inghamsko okrožje, medtem
ko je bil dosedanji mestni za-
stopnik za newburško okrožje
Joseph W. Kovacich poražen.
V predmestju Euclidu so bili v
mestno zbornico izvoljeni od
slovenskih kandidatov: na novo
Edward J. Eckart in ponovno
Tony Suštaršič in Maks Gerl.
Vsi tu navedeni zastopniki so
po političnem prepričanju de-
mokrati.

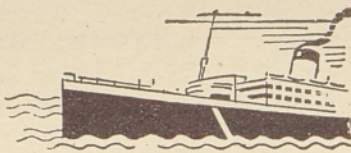
BAZAR KROŽKA PS ST. 1
V CLEVELANDU

23. novembra 1957 je bil v
Slovenskem delavskem domu
na Waterloo Rd. letni bazar
krožka št. 1 Progresivnih Slo-
venk. Članice PS so pripravile
za prodajo razne predmete. Vse
leto so šivale in pripravljale
razna ročna dela za prodajo na
bazarju v korist društva in
društvenih dejavnosti. Predsed-
nica Jennie Marolt je n. pr.
izdelala krasno pogrinjalo za
divan. Na razpolago je bilo tu-
di razno pecivo in druge po-
dobne jestvine.

ZENSKA RAZSTAVA V NEW YORKU

Kakor prejšnja leta je tudi
letos skupina jugoslovansko-
ameriških žena v New Yorku
sodelovala v tednu Mednarodne
ženske razstave (International
Women's Exposition) in so ime-

na tujih tleh

li tudi letos jugoslovanski paviljon. Razstava je bila 4.—10. novembra 1957. V našem paviljonu so prodajali razna jugoslovanska ročna dela, tako n. pr. tudi ribniško robo, ki jo je prinesla rojakinja Helena Kapla iz stare domovine.

KONCERT MLADINSKEGA PEVSKEGA ZBORA

Mladinski pevski zbor pri Slovenskem delavskem domu na Waterloo Rd. v Clevelandu je imel 5. novembra 1957 svoj jesenski koncert v navedenem domu. V tem zboru pojejo mladinci in mladinke slovenskih staršev, dejansko drugi in tretji slovenski rod. Ker mnogi ne znajo več dobro slovenski, imajo sicer velike težave pri izgovarjanju slovenskega besedila, vendar z veliko voljo in ljubeznijo do petja tudi to premagajo. Prikazali so tudi majhno igro.

KONCERT WESTMORELANDSKE FEDERACIJE SNPJ

Dne 11. novembra 1957 je bil v Yukonu, Pa. koncert westmorelandske federacije društev SNPJ, na katerem je gostoval tudi najstarejši slovenski pevski zbor iz Clevelanda »Zarja«. Nastopili so v moškem, ženskem in mešanem zboru ter v duetu in kvartetu. V drugem delu sporeda so prikazali tudi komično enodejansko opero »Beli telovnik«, ki sta jo režirala Andy in Sophie Turkmann. Nastopili so tudi pevci pevskega zbora »Prešeren« iz Pittsburgha in moškega pevskega zbora iz Claridgea, Pa.

AKCIJA ZA NOV SLOVENSKI DOM V CHICAGU

Chičaški Slovenci nimajo nobenega svojega narodnega doma, kakor imajo to Slovenci v drugih naselbinah ZDA, v Clevelandu celo devet. Poslopje Slovenske narodne podporne jednote komaj zadošča za urade, tiskarno in uredništva te največje slovenske organizacije. Druge napredne slovenske organizacije pa uporabljajo

zdaj Slovenski delavski center na 2301, Sa Lawndale Avenue, kjer je bil sedež Jugoslovanske socialistične zveze, Proletarca in drugih socialističnih organizacij in je bil dejansko urejen za socialistične organizacije. Pred nekaj leti pa so delnice tega doma prodali — da bi poplačali dolgove Proletarca — in kupila jih je čičaška Federacija društev SNPJ. Dom je tako postal središče slovenskih naprednih organizacij. Zdaj deluje v njem pet društev SNPJ, federacija SNPJ, krožek št. 9 Progresivnih Slovenk in pevski zbor »Prešeren«, kakor tudi Samostojno podporno društvo »Zarja«. Dom pa je postal tesen in premajhen za vse aktivnosti teh organizacij. Zaradi tega že dalje časa zbirajo sredstva za gradbeni sklad za nov večji dom in v skladu imajo že 8000 dolarjev. V okviru družabnega kluba sedanjega SDC so že izbrali odbor petdesetih, ki bo zbiral in iskal nadaljnja sredstva za ta sklad.

»RAZVALINA ŽIVLJENJA« V LA SALLU

Dne 17. novembra 1957 so imeli v La Sallu proslavo 45-letnice otvoritve Slovenskega doma v La Sallu, Pa. Proslavo sta organizirala moški in ženski klub v tem domu s pomočjo krožka Progresivnih Slovenk. Iz Chicaga so povabili dramsko družino tamošnjega krožka PS št. 9, ki je 13. oktobra ob desetletnici tega krožka z velikim uspehom uprizorila Finžgarjevo igro »Razvalina življenja«. Tudi v La Sallu so Chičažani prikazali to igro, in sicer z velikim uspehom na odru jubilaranta, Slovenskega doma. Po igri je bila družabna zabava za rojake od blizu in daleč.

IZSELJENCI IZ SAO PAOLA ZA PARTIZANSKE SIROTE

Jugoslovanski izseljenci v Sao Paulo v Braziliji so zbrali 6000 kruzerosov za jugoslovanske partizanske sirote. Na podoben način so se jugoslovanski izseljenci iz Brazilije že ponovno spomnili stare domovine.

50-LETNICA JUGOSLOVANSKEGA DOBRODELNEGA DRUŠTVA V PERUJU

Letos je jugoslovansko izseljensko dobrodelno društvo v Limi, glavnem mestu Peruja, praznovalo 50-letnico. Ob tej priložnosti so izdali spominsko knjigo, v kateri je opisan zgodovinski razvoj te izseljenske dobrodelne organizacije. Zdaj je predsednik tega izseljenskega društva jugoslovanski rojak Andro Sandriilo, ki je bil že šestič izvoljen na to mesto. Ob 50-letnici je društvo poklonilo bolnišnici »Dos de Mayo« tiskarski stroj, vreden 7000 dolarjev. V tej bolnišnici se poleg domačinov zdravijo tudi siromašni jugoslovanski rojaki. Tiskarski stroj bo služil študentom medicine za tiskanje zdravstvenih predavanj s fotografijami v naravnih barvah.

Rojaki iz Lime, ki so večinoma doma iz Dubrovnika, se večkrat spomnijo Jugoslavije. Tako so že prispevali sredstva za gradnjo nekaterih cest, dalje za Dom kulture in napeljavo elektrike v njihovih domačih krajih. Bolnišnico v Dubrovniku so opremili s številnimi dragocenimi aparati in instrumenti ter obljubili, da bodo tudi v bodoče pomagali. V zahvalo darovalcem so nad vhodnimi vrati te bolnišnice vklesali ime jugoslovanskega dobrodelnega društva v Limi in njegovega predsednika Andra Sandraila.

SLOVENSKA TISKARNA V FONTANI

V Fontani, Calif., kjer v zadnjih letih nastaja večja slovenska naselbina rojakov-upokojencev, ima svojo tiskarno slovenski rojak Steve Mohorko, ki je imel svojo tiskarno že v Milwaukeeju, Wis. Ko pa se je pred nekaj leti preselil v Fontano, je preselil tudi tiskarno. S seboj je vzel samo manjše tiskarniške potrebščine, večje stroje pa je kupil na novo. V tej tiskarni se tiska tudi mesečnik »Sloga«, glasilo Slovenske podporne zveze »Sloga«, ki ima sedež v Milwaukeeju, Wis. Mohorko opravlja vsa tiskarska dela.

Proslava 29. novembra v Buenos Airesu

Jugoslovanski izseljenci iz Buenos Airesa in okolice so v nedeljo, 24. novembra slovesno praznovali jugoslovanski praznik Dan republike. Od blizu in daleč so se zbrali naši ljudje vseh starosti od otrok do najstarejših, med katerimi je bila Zaferinova mamica, ki gre v 90. leto. Velika dvorana gledališča »El Nacional« je bila napolnjena do zadnjega kotička, mnogi so morali oditi, ker niso našli več prostora. S tem je jugoslovanska naselbina v Buenos Airesu in okolici dokazala, kako čvrsto je pomezana med seboj in obenem kako toplo je navezana na svojo rojstno domovino. Program proslave je bil bogat in umetniško izbran. Najprej je mešani slovenski pevski zbor in zbor Bratstva zapel pod vodstvom Milana Kavšica argentinsko in jugoslovansko himno. Nato pa je predsednik odbora za proslavo Andrej Skrbec v kratkih besedah pozdravil prisotne in orisal pomen zgodovinskega dne, ki mu je bila proslava namenjena. Med drugim je dejal:

»Čeprav ste zelo daleč od svojega rodnega kraja, niste pozabili, da izhajate od po številu majhnega, a po srcu velikega naroda. V najtežjih dneh jugoslovanske domovine, v letu 1945 se je slišal vaš glas iz Argentine in ste kakor tudi drugi rojaki pomagali svoji dragi stari domovini. Kakor v času težke borbe, tako je bilo tudi po borbi in naša rojstna domovina tega gotovo ni in ne bo pozabila. Zdaj živimo v veliki državi

Argentini in smo ponosni, da je jugoslovanska naselbina Argentini iz svojih vrst dala pomembne ljudi, med temi učenjaka Luko Kragljeviča, paleontologa, zgodovinarja Ivana Benigarja, raziskovalca in dopisnika Narodne akademije za zgodovino Ivana Vučetiča, izumitelja prstnih odtisov, dalje pomembnega graditelja Buratoviča in ustanovitelja sedanje argentinske trgovske mornarice Nikolo Mihaloviča. Žuljave roke naših pionirjev pri petrolejskih vrelcih v Patagoniji in na bombažnih plantažah v Chaco, roke brezštevilih znanih in nepoznanih delavcev so tej veliki deželi gradile spomenike dela, napa in umetnosti. Jugoslavija je ponosna na vas, na vaše poštenje, na vaše delo. Ponosna je, ker sliši od domačinov in njihovih oblasti, da vas cenijo. Naj bo tako tudi v bodoče, kajti vaš ugled je obenem ugled vaše stare domovine.«

Po govoru so spet zapeli pevski zbori pod vodstvom Jakoba Kreblja in Milana Kavšica, nato so sledile tamburaške točke, kitaristi, nastopi plesnih skupin ter solistov, Angela Hrobatina, Nely Rubensove, Antona Solerja in harmonikarja Julija Ermana, ki so za svoja umetniška izvajanja zasluženno želi navdušeno odobravanje.

S proslave, ki je letos prav lepo uspela in se je udeležilo okrog 4000 ljudi, so poslali predsedniku Jugoslavije in vsem narodom Jugoslavije brzozavno čestitko.

R O J A K I P I Š E J O

CHICAGO 35, ILLINOIS

Redno prejeman list »Rodna gruda«. Je zelo zanimivo list. Zelo rada čitam novice iz starega kraja ter ga priporočam osem rojakom. Vsem bralcem »Rodne grude« želim vesele božične praznike in srečno novo leto 1958.

Agnes Volk

GREENWOOD, WISC.

Doma sem iz Hraštika. Izselil sem se še v času stare Avstrije, in sicer najprej za dve leti v Nemčijo, od tam pa v Ameriko. Kako se nam je godilo v Ameriki, Vam je gotovo znano od številnih rojakov. Tudi mr. John Lokar starejši Vam je gotovo razložil, kako smo se morali boriti za obstanek v naših pionirskih dneh. Kot tisoči slovenskih rojakov v Ameriki tudi jaz želim Johnu Lokarju skorajšnje okrevanje. Mr. Joseph Franceskin, nekdanji clevelandski rojak in osebn prijatelj Johna Lokarja, ga najiskrenejše pozdravlja in mu želi čimprejšnje okrevanje.

Mike Krultz

LES MILLES B. DU R., FRANCIJA

Javljam Vam, da sem prejel Slovenski izseljenski koledar za leto 1958. Zelo ste nas razveselili s tako lepimi slikami in lepimi dopisi v koledarju. Mene je najbolj razveselilo, ko sem videl, kako lepe ceste imate v domovini. Tudi moji kolegi gledajo koledar, čeprav ne znajo čitati, pa marsikateri pravi, da bi rad videl Jugoslavijo. Lepo se Vam zahvaljujem in sem ponosen, da se tudi tujci navdušujejo za našo lepo Slovenijo.

Anton Zagar

RISCHE, GERS, FRANCIJA

Prejel sem Slovenski izseljenski koledar za leto 1958. Rad bi Vaše publikacije priporočil tudi drugim, pa ne poznam nikogar v moji bližini. Tukaj sem edini Slovenec že polnih 28 let. Pošiljam Vam 500 frankov za koledar. Naročnino za »Rodno grudo« Vam pošljam v kratkem. Oprostite slabi pisavi, ker sem že v 66. letu.

Jožef Kovačič

LATROBE, PA.

Lep pozdrav vsem skupaj iz naše Amerike. Naznanjam Vam, da smo srečno prišli domov. Zelo pogrešamo našo belo Ljubljano in njene prijazne ljudi. Hvala Vam za vse, kar ste za nas storili med bivanjem v domovini. Ostali mi boste vedno v spominu.

Josephine Klapchar

INDIANAPOLIS 22, INDIANA

Pošiljam Vam 10 dolarjev za obnoveitev dveh naročnin za Ameriko, in sicer za Ivano Sasek in Joe Klemen ter tri naročnine za Jugoslavijo. Sem naročnica, od kar »Rodna gruda« izhaja. Ker se mi zelo dopade, jo pazljivo prečitam. Posebno so mi všeč članki o sprejemih rojakov, ki se vračajo, da še enkrat vidijo svoj rojstni kraj. Tudi meni se je ta želja izpolnila, da sem leta 1956 že drugič obiskala rojstno domovino. Videla sem lepe kraje Slovenije in njen napredek. Pozdravlja vse osebe pri »Rodni grudi« kakor tudi vse njene čitatelje

Ivana Sasek

MLADI ROD

F. Levstik:

Ribničan in Gorenjec

Oral je Gorenjec pri nekem mostu, a Ribničan je šel po cesti z vozom samih loncev. Ko pride Ribničan blizu, začne Gorenjec kričati: »Od sebe plavec! Tudi ti imaš pamet, a Ribničan je nima.«

V tem stopi Ribničan na most in požene konje preko mosta, a sam začne klicati na pomaganje: »Joj meni! Kaj hočem zdaj!«

Gorenjec mahoma ustavi vola ter steče k njemu: »Kaj ti je, Ribničan? Preteto ne bodi!«

»Joj meni, odšel je voz, a jaz sem ostal tu kraj vode!«

»Pojdi, prismođa, tudi ti za konji!«

»Ne smem, gospodar, za živo glavo ne!«

»Pojdi, neumen ne bodi! Zakaj ne smeš preiti mosta, koder hodi svet in živina?«

Ribničan noče, temveč še vedno kriči in toži.

Tedaj mu reče Gorenjec: »Kaj mi daš, da te prenesem jaz na hrbtu.«

»A kaj bi rad, gospodar?«

»Daj mi deset grošev!«

»Velja!«

Oprta Gorenjec Ribničana ter ga prenese preko mosta. Ko ga spusti na oni strani, začne se Ribničan po vsem telesu tipati: »Nimam jerhovec, niti krajcarja. Res ne!«

A Gorenjec: »Kako nimaš, pasja dlaka! Zakaj lažeš? Pojdi spet na hrbet!«

Ribničan zopet zajezdi Gorenjca, ki ga še enkrat prenese preko mostu in ga vrže na zemljo, kjer ga je bil pobral. »Pogini tu, če nimaš, da bi plačal!« In vrne se k svojemu plugu ter začne orati.

A Ribničan steče preko mosta in zavpije: »Ali vidiš, kako ima tudi tvoj plavec pamet, a Ribničan je nima: zato te je dvakrat na mostu prejahal!«

Črtomir Sinkovec:

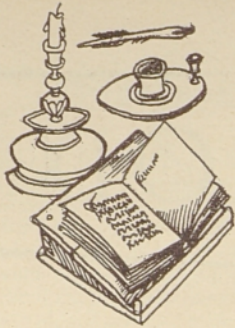
Burja z metlo

*Kdo odprl je burji lino
daleč, daleč za goro,
da ušla je skozi zimo
in nori čez Kras z metlo,
pa pometa breg in gmajno
kot kak cestni pometač,
švigašvaga z divjo drajno
preko borov in vrtač.*

*Od Postojne v Nabrežino
in s Snežnika skoči v Trst,
ziblje ladjo kot lupino;
joj mu, joj mu, kdor ni čvrst:
vrže ga po tleh, pobrije
pa povleče za brado;
varen je le, kdor zavije
v suknje tri se za pečjo.*

Takole smo pa včasih
za domačo vasjo
rake lovili

Ivan Tavčar

Visoška kronika

1664

I.

Rodil sem se v Gospodovem letu 1664 na dan sv. Izidorja, in sicer ravno tu na Visokem. Oče mi je bil Polikarp Khallan, tudi Khallain, lastnik dveh kmetij na Visokem, mati pa mi je bila Barbara Khallanin, tudi Khallainin, rojena na Suhu kot druga hči ondotnega kmetovalca Vilka Wulffinga.

V mali cerkvi sv. Martina me je na ime svetnika Izidorja krstil gospod Karl Ignacij Codelli, takrat župnik v Poljanah. O krstu se je govorilo po celi dolini. Imel sem osem botrov: štiri moškega in štiri ženskega spola. A pri krstni pojedini se je spilo toliko črnikalskega vina, da sta se boter Kožuh s hriba Sv. Sobote in boter Hmeljinec s hriba Sv. Volnika sporekla in skoraj do krvi stepla. Zaradi tega so previdne ženske že tedaj govorile, da otroče, ravnokar rojeno in na Kristovo vero krščeno, ne bo imelo sreče na svetu. Ta govorica — božji Porodnici bodi potoženo! — se je pozneje dobro izpolnila, kar bode vsakdo spredel iz tega mojega pisanja, h kateremu se odločil, ko sem bil kakor drevo v zimi brez listja in soka.

Boga pa le hvalim, ker mi je podelil še toliko moči, da mi ni odpadlo pero, dokler ni bilo zapisano, kako sem grešil, kako klical božjo jezo nase in kako sem delal premalo pokore zase in tudi za svojega očeta Polikarpa Khallana, ki ni živel ne pravično ne Bogu dopadljivo.

Že otroška leta so mi bila v nadlego in težko življenje sem občutil na sebi kot breme, mučno in grenko.

Kdo je bil moj oče Polikarp? Od kod je prišel? Kje je bil poprej? Bog ve!

O vsem tem takrat še ničesar nisem vedel, samo to sem občutil, da je bil Polikarp Khallan trd, temen in brezsrčen gospodar, kateremu ni nikdar posijalo sonce v dušo. Čez vse mere grdo je delal s svojo zakonsko ženo, katera mu je rodila mene in pet let mlajšega brata Jurija. Naša hiša ni bila hiša božjega blagoslova. Imeli smo več nego drugi, posedovali smo vsega dosti, a pod nobeno streho se ni tako malo molilo in tako obilo preklinjalo kakor ravno pod našo. Gospodar je poznal kletvice celega sveta. Preklinjal je v jeziku, kakor ga govori ljudstvo v tej okolici, ali hudiča je klical tudi v jezikih, katere govore narodi po tujih deželah. Pozneje, ko me je zaneslo med tujce, sem se zavedel, da je preklinjal po nemško, po laško in še celo po španjolsko. Ko je umrl, je nesel torej s sabo za koše samih krvavih grehov, tako da še danes molim, da bi v nebesih spregledali Polikarpu Khallanu njegove grehe, ker drugače ne vem, kako naj izhaja na onem svetu pred svojim sodnikom.

Ko sem se začel zavedati življenja, je bil oče že petdeset let star. A visok je bil kakor jablana in hrust kakor medved, ki trga ovce po Blegošu. Govoril je malo besed, pa nobene prijazne, in na hlapce in dekle je prežal, da niso postopali in zanemarjali dela. Kogar je zalotil, bil je tepen, da se je Bogu smilil in da je dostikrat komaj življenje odnesel.

Bog mi je priča, da je bila mati Barbara najboljša gospodinja in da je z varčevanjem na vse mogoče načine množila imetek svojemu gospodarju. Ta se pa ni sramoval pred otroki in pred posli udariti jo mnogokrat po tankem obrazu, da se ji je ulila rdeča kri po licu in suhih čeljustih. Koliko je prejkala ta mučena ženska, ve samo Mati božja, ki je štela v nočeh solze ponižne in v trdo usodo vdane moje matere. Usmiljenja ni poznal divji in razjedeni visoški gospodar; kričal je pod težkim bremenom, katero si je bil sam navalil nase, tako da je tudi on v nočeh ječal in stokal, kakor da bi pri živem telesu tičal globoko v črni zemlji.

Kar smo dobili Jurija, ni več spal pri svoji zakonski družici. Otroka z materjo sva prenočevala v gorenji hiši. Zase pa si je oče izbral svoje prenočišče v kleti. V to klet je podnevi prihajalo le malo svetlobe pri dveh nizkih in zamreženih oknih, po stenah pa je vlažnost silila iz ometa in v debelih kapljah lezla po črnem zidovju. Tu si je — kmalu po rojstvu brata Jurija — stolkel nerodno ležišče, katero je sam postiljal in h kateremu ni imela pristopa ne žena ne dekla.

Ko sem postajal starejši in ko me je včasih zvalila svetla luna s postelje, sem se pritihotapil pred klet in čul sem, kako je oče kričal v spanju, kako je odganjal nekoga od postelje, kako je tulil in hropel. Ni užival počitka v nočeh in nekdo je moral valiti skalo po njem, tako da je starec obupaval pod njo, kakor da je zagazil pod mlinsko kolo, ki ga je globoko v vodi trlo in stiskalo, da ni mogel premakniti uda in ne dati duška zaprti svoji sapi.

Bil sem star dvanajst let. Takrat me je mati prvič peljala v mesto.

Takoj pri Poljanskih vratih je trzil nekdo z orožjem. Prodajal je meče, težke muškete in železne čelade. Vse je bilo bolj staro in obrabljeno, ker je bilo ostalo iz vojske, katera je zavolj krive vere razsajala po celem svetu, da so se povsod morili ljudje in zažigala človeška stanovanja. Po tej vojski so ostala dolga pokopališča in celi tovorji orožja. Nekaj takega orožja so zanesli odpuščeni vojaki in tudi prekupeci v mesto našega škofa.

Tiste dni je bila gorka moja želja, postati vojščak, in kar pogrelo me je, ko sem pri loškem trgovcu ugledal samokres z debelim, svetlo okovanim kopitom, ki pa je bil tako velik, da bi ga bil jaz, otročaj, komaj mogel nositi.

Ta samokres je v hipu napolnil mojo dušo in moje srce je pozelelo po njem. »Kupite mi ga!« sem vzdihnil k materi. Položila mi je roko na ramo in odgovorila: »Kako ti ga naj kupim, ko bi morala zanj plačati beneški cekin!«

Kmalu nato je napočil zame najhujši trenutek zapuščenega življenja, ki me je pozneje preganjal pri svetlem dnevu ter me budil iz spanja divjih sanj.

Popoldne sva prišla z materjo iz Loke. Že na brvi pod visokim domom sva čula vpitje jeznega očeta. Bil je na njivi, kjer mu niso dekle nekaj po godu opravljale. V največjem strahu sva se stisnila okrog hleva v hišo. Tam je mati odhitela navzgor, da bi se prejkone skrila v izbi, kakor je to vselej storila pri enakem divjanju.

A jaz sem ostal ravno pri kleti ter takoj opazil, da so bila vrata priprta. Ko je oče v jezi odrohnal na polje, je pozabil vrata pri kleti zapreti, kar se ni zgodilo ne prej ne slej nikoli. Kot stržek sem švignil v mračni prostor, kamor me je gotovo sam satan vlekel proti volji moje bojazljive duše!

Najprej mi je udarila mračnost na oči, da moj onemogel pogled ni razločeval reči od reči. Ali privadil sem se kraja in takrat sem opazil na nemarno skupaj nastlani postelji črn železen zaboj. Bil je zaklenjen in s svojo ročico ga niti premakniti nisem mogel, dasi sem to poskušal. Pot mi je zalil obraz in telo, da sem že hotel pobegniti, ker se mi je dozdevalo, da preži name v temačnem kotu nekaj grozovitega. V tistem trenutku se je prikradel od nekod sončni žarek — Bog-sodnik ga je poslal, da bi udaril grešnika v lastnem otroku — ter zasijal skozi mrežo pri oknu, da se je na temni ilnati zemlji pred mojo nogo napravila svetla lisa. Sredi lise je ležalo nekaj rumenega. Jezus in Marija! Ko sem se sklonil, tičal mi je v roki cekin, rumen beneški cekin! In zopet sem stal pred prodajalno v Loki ter gledal na svetlo okovani samokres, ki je bil tisti mah želja vseh mojih otroških želj.

V najboljšem premišljevanju, kako si hočem kupiti ponosno orožje, je pograbila železna pest mojo roko, v kateri sem stiskal beneški denar. Kakor bi zašel v past, tako mi je stiskal oče malo ročico, da sem kar čutil, da mi na dlani sili cekin v kožo in meso. Oče se je bil vrnil v klet, ali v svojem zamaknjenju nisem opazil njegovega prihoda. Z desnico se je oklenil moje roke, z levico pa je pograbil cunje ter jih nametal na zaboj. Moja roka se je tresla, ali tudi očetova pest se je tresla, ker ga je morila najhujša jeza. »Djavalol!« je zakričal, »ti se vlačiš okrog postelje očeta, ki ti daje jesti in piti!« Potegnil me je za sabo in niti za trenutek ni izpustil moje roke. Zunaj je s težavo izvlekel ključ ter še z večjo težavo zaklenil z njim vrata od kleti.

»Kraști si hotel!«

Kri mu je napolnila obraz in iz njegovih oči je bliskalo, da sem pričel od groze jokati, kar je starega še bolj razkačilo. Po stopnicah me je vlekel v vežo, iz veže v hišo in k mizi, s katere so se dvigale muhe v tolpah. Celo sobo je obsevalo sonce, da se je žarila bela stena in rumenkasti strop nad njo. V tem žaru je ugledala moja trepetajoča duša križ v kotu in na njem belo podobo Odrešenika v trnju in krvi. »Kristus, pomagaj!« sem zastokal ter skušal izviti

roko iz očetove pesti. »Hudič ti pomagaj!« je zarjul ter mi pritisnil ročico k mizi, da so odnehali prstki in je odletel cekin izpod njih, kakor odleti zrno iz klasa, kadar se mlati žito na podu.

»Kradel je, svojemu lastnemu očetu je kradel!«

V megli sem videl, da so se mu penila usta. Jaz pa sem ihtel: »Oče, ne bom več!«

»Ne boš,« je zakričal hripavo, »bom že skrbel, da ne boš!«

V tujem jeziku je nekaj zaklel. Z levico mi je skupaj stiskal štiri prste, tako da je bil samo mezinec na mizi. In tedaj se je zgodilo!

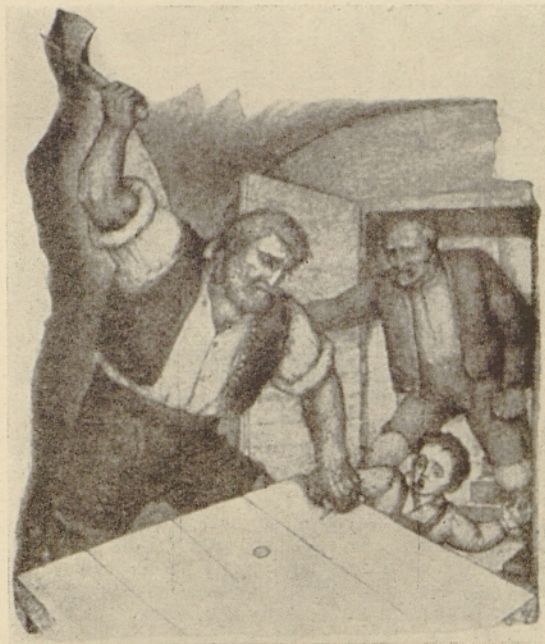
»Da si zapomniš, kdaj si kradel!« S temi besedami je pograbil furlansko ostro sekirico, katero je bil nekdo pozabil na stolu. Zamahnil je z njo in mi odsekal polovico malega prsta, da je porosila kri v gostih kapljicah mizo, kakor da je padal rdeči dež po nji. Zasukalo se mi je v glavi, zavrtela sta se okrog mene miza in strop i Kristus v kotu.

Ko sem se zavedel, sem se zvijal na klopi in ubogo obsekano ročico sem stiskal med noge; srajčica, obutev in nogavice nad njo — vse je bilo krvavo!

V hiši se je bila nabrala družina. Mati je slonela pri peči ter padala iz omedlevice v omedlevico. Ko je začula moj jok in očetovo kričanje, si je ravno spletala lasje. Z razpletenimi lasmi je torej priletela v hišo in sedaj je omagovala pri peči. Kako so že bili sivi ti lasje in kako je bil prepadel njen obraz!

Dekla Mica je namakala predpasnik v loncu ter brisala z njim mater po čelu in licih, da bi jo spravila k življenju. Mala dekla in volar sta glasno molila. Pastir Tonček pa je tulil, kakor bi ga kdo z brestovcem tepel.

Oče je še vedno stal pri mizi in tiščal sekirico v svoji desnici. Hlapec Lukež, o katerem se

»Da si zapomniš, kdaj si kradel!«

je govorilo, da je bil z očetom v nemških vojskah, je stal brez strahu pred njim. Gledala sta se kot dva gada, oko v oko. Oba mogočnih udov, in moč sta imela, kot jo ima v plug vprežena živina!

»Polikarp,« je ukazal Lukež ostro, »deni jo iz rok! Bog nama grehe odpusti: otroke smo morili na Švabskem in po Saksonskem — tukaj jih ne boš več! In še celo ne, če so bili rojeni iz tvojega telesa!«

Družina se je spustila v krik, brat Jurij pa je že ležal na tleh ter se valjal ondi v joku in stoku.

»Položi jo iz rok,« je ponavljal Lukež, »sicer se ti s silo uprem in naj si desetkrat moj gospodar! Kdo ti je pomagal takrat, ko ti je hotel glavo razklati švedski kirasir? Kdo mu je prestrlil vrat, da si ostal pri življenju? Na to misli, pa bodi človek in ne živina, Polikarp!«

Pri tisti priči je oče vrgel sekirico pod klop, dvignil obe roki, pritisnil ju h glavi ter pri tem — pobegnivši iz hiše — tako grozno in grdo zakričal, da ne vem, sem li še kdaj pozneje slišal tak krik.

Pač, enkrat sem ga še slišal! Že vem! Pri Luzzari je bilo. Vodil nas je gospod Eugenius in Francoze smo topli. Pred našo vrsto je skakljaj mlad kornet in s svojo helebardico je kazal na sovražnika. Pa je v hipu padel in se valjal po prahu! Takrat sem čul ravno tak krik, ker je bil strel iz topa zdrobil in odtrgal kornetu obe nogi.

1676

To se mi je pripetilo, ko je teklo 1676. leto po rojstvu našega Gospoda in Izveličarja.

Kos odsekanega mojega prsta je mati Barbara skrivoma in tajno zakopala na pokopališču pri cerkvi sv. Martina v Poljanah. Vse skupaj pa ni ostalo tajno. Družina je sicer molčala, a počasi je nekaj vendarle prišlo na dan in raznesla se je govornica, da je nekdo na Visokem, ki je že pokopan, ki pa še vendar hodi živ okrog.

Bil sem dolgo časa bolan. Dvanajstletnega otroka šibko telesa ni moglo prenesti nečloveškega in grdega ravnanja. Polastila se me je slabost in me je mučila nekaj tednov grda bolečina. Rešila me je molitev — cela hiša je molila zame —, a gotovo mi je pomagalo tudi mazilo, katero je prinesel Lukež iz nemških vojsk. Drugim ga je prodajal za drag denar, materi pa ga je odstopil neznatno kepico za božje plačilo, ker je imel usmiljenje z mano, ko mi je bila usekana tako huda rana.

S tem zdravilom me je mati, če se mi je mešalo od vročine in bolečine, mazilila pod vsako pazduho dve noči zaporedoma. To maziljenje mi je gotovo bilo v korist, ker je bilo mazilo skuhanov večinoma iz človeške masti — katera se je v nemški vojski lahko dobivala —, vmes pa se je kuhal bel las iz repa mlade mačke, katera je bila črna po celem telesu.

Bog ima svoja pota, če hoče grešnika ozdraviti. Živimo v časih, ki so prekleti in hudobni in na vse strani grozni, najsi je že tudi pretleko veliko časa, odkar so sklenili mir na Nemškem in z njim končali vojsko, katera je 50 let divjala po krajinah, od nas oddaljenih in po Martinu Lutru v krivo vero zapeljanih. V takih časih mora Gospod Jezus posegati po vseh sred-

stvih — in najsi je človeška mast — če nam bodi pomagano!

Kakor zapisano, sem ležal dolgo časa bolan in v bolečinah. Skaljena je bila zavest mojega telesa, da sem ležal kakor v spanju, ki ga prepletajo hude sanje.

Nekega dne sem se zavedel. Bil sem v gorrenji hiši in prijetno sem ležal v materini postelji. V sebi nisem čutil ne bolečine ne kake težave.

Na odeji mi je ležala desnica, zavita v debelo obvezo, da je bila podobna konjskemu kopitu. Obvezana roka mi je poklicala v spomin, kar se je bilo zgodilo, in milo se mi je storilo, da sem pričel tiho ihteti.

Naenkrat se mi je položila voljna roka na čelo in nekdo je vprašal: »Ali me poznaš? Veš kdo sem? Ti uboga moja revščina!«

Da bi tega ljubega obraza ne poznal, ko ga bom vendar sodnega dne že iz dalje spoznal med nešetimi množicami! »Mati!« sem radostno zaklical in poskušal dvigniti obvezano roko, da bi jo objel. Ali roke nisem mogel dvigniti, ker so se vnele hude bolečine v nji.

Vprašala je: »Kaj bi rad jedel?« Jesti nisem hotel, ali ona je le tarnala, da skoraj nič ne jem.

Z največjo rahlostjo mi je izvlekla zdravo ročico izpod odeje, in res so bili prsti na nji same koščice!

Hotela je oditi, da bi mi skuhalo mleka. Tudi mi je rekla, da bo v mleko nadrobila belega kruha, ki smo ga sicer imeli v hiši samo ob največjih praznikih.

Pa se nisem dal pomiriti; zajokal sem in v muki zaklical: »Oče naj pride!«

Tedaj se je ti revi nekaj odkrilo, kar ni nikdar pričakovala. Kri ji je zatrepetala v srcu, bila je vsa bleda in podobna mrliču. Jezno me je zavrnila:

»Tiho, moj ljubi, in ne govori o tem, o tem...«

Podila se je za besedo, pa je doteči ni mogla. Hotela je nekaj drugega spregovoriti, ali premislila si je in zatorej je samo vzdihnila: »— o tem luteranu!«

Opazivši mojo preplašenost je zaihtela:

»Nič ti nisem povedala, nič —!«

Potrta je zapustila sobo. V moji razbeljeni glavici pa je delovalo, kakor delujejo kolesca v uri.

Oče — luteran! Nikdar ne bo prišel v nebesa! Njegova vera ni moja vera! Če se izve, ga bodo zaničevali vsi ljudje! Glavar z loškega gradu pošlje ponj in na smrt ga obsodijo! Potem mu odsekajo glavo! In ravno ta glava je bila zame najlepša, kar jih je bilo na svetu! O Jezus! O Jezus! O Jezus!

Tresel sem se pred njim, a če je prekladal hlode, ki jih dva človeka nista preložila, ali če je krotil konja, ki je vsakega drugega vrgel s sedla — takrat sem bil srečen, da sem imel takega očeta! —

Oče je vendarle prišel!

Neko popoldne, ko je mati molzla v hlevu, je vstopil. Videlo se mu je, da je postal še bolj siv; proti svoji navadi je pustil brado rasti in ta je bila čisto bela.

Za trenutek je obstal pri vratih: z mogočno svojo postavo je segal skoraj do stropa. Korak za korakom se mi je bližal.

Zastajala mi je zavest in oziral sem se proti njemu, kakor se ozira golobica na jastreba.

Pomaknil je stol k postelji, predme na obejo pa je položil usnjato. deloma z železom okovano rokavico, ki so jo nekdanj nosili švedski jezdeci. Sédel je prav k meni ter me zamolklo pozval:

»Izidor, vrzi mi jo v obraz!«

Nisem se premaknil, nakar je glasno zavpil: »Vrzi!«

Okrog ustnice so se mu napravile čudne poteze, a v čelo se mu je vrezala globoka guba, kar je govorilo, da postaja srdit.

V strahu sem prijel rokavico ter jo zavihljal k obrazu, s katerim je oče silil proti meni.

In res je moralo zadeti železo starega moža, ker se je prikazalo nekaj krvi na njegovem obrazu. Polikarp je zajechal:

»Pravično je, da me z zaničevanjem kaznuje moj lastni otrok!«

Posegel je po moji ročici ter sklonil nad njo svojo kakor iz železa skovano glavo. Ni spregovoril besede; samo telo mu je časih zatrepetalo, ker ga je pretresalo kesanje.

Zasilile so mi solze v oči, tako da sem ihté spregovoril: »Oče, saj nisem nič hud!«

»Odhitel je od mene. Ko je stopal po čumnati, so se mu pletle noge, kakor da bi bil izpil preveč vina. Dobro vem, da je Polikarp Khallan malokdaj pil čez mero, in da je bil trezen tudi tisto popoldne.

Moja levica je bila mokra, mokra od solz, ki jih je prelil ponosni moj oče!

Nikdar ni govoril z mano o tem dogodku. Ali nekaj dni pozneje, ko sem se zjutraj prebudil, ležal je na moji odeji samokres z debelim okovanim kopitom. —

Tako so se pričeli časi moje pokore! Opravljal sem jo vse dni svojega življenja za svoje, pa tudi za pregrehe očeta, ki mi je bil oster in hud zapovednik. Vsemu, kar osrečuje človeka, sem se moral odreči; a vedno še prosim Boga, našega Stvarnika, da bi mu zadostovala moja pokora in da bi me v večnem življenju ne ločil od njega, ki me je rodil.

II.

Končno sem ozdravel.

Takoj nato me je oddal oče, ki morda ni rad gledal pohabljene moje roke, Ahacu Langerholzu v Skofjo Loko. Ta je imel svojo kovačnico zunaj mestnega ozidja, nekako tam, kjer se skupaj zlivata selška in poljanska voda. Tri leta sem obdelaval železo, ker je hotel Polikarp Khallan dobiti na Visoko domačega kovača.

V stanovanje sem prišel h Kašperju Wohlgemuetu, ki si je bil po zadnjem velikem požaru sezidal na trgu lepo novo hišo. Tam je imel slovečo pivnico.

Tri leta sem preživel med tujci. Privadil sem se počasi tudi govoric, ki jo govori ljudstvo, katero se je iz nemških dežel naselilo med nami.

V teh treh letih nisem nikdar prišel na Visoko. Še takrat me niso klicali, ko je umrla mati. Pokopali so jo brez mene. Prikrit pa mi ni ostal trenutek, ko mi je umrla. Tisto noč namreč, ko je odhajala s sveta, je pod streho Wohlgemuetove hiše, kjer sem spal, nekaj tako počilo, da sem prvi hip menil, da so izstrelili iz topa na gradu. Povedalo se mi je, da je Barbara Khallan ugasnila kakor svetilka, če ji po-

ide olje. Pred Sodnikom ni imela težav, ker ji je bilo življenje ležišče v trnju; to trnje se je zabadalo v njo, in najsi ni imela druge želje, nego služiti Bogu in njegovi pravi veri!

V letih, ko sem se učil kovaštva, nisem kaj posebnega doživel. Prve čase sem odpiral oči, ker nisem bil navajen velikega mesta. Mojster Langerholz pa je že skrbel, da nisem pohajkoval in lazil za znamenitostmi lepe Skofje Loke. Učil me je z besedo, pa tudi s pestjo, in skoraj bi zapisal, da sem prejel od njega dosti več udarcev, kot pa dobrih besed. Tudi sorodnik Wohlgemuet mi ni preveč polnil skled. Zatorej sem dostikrat v pozni noči jokal pod streho, kjer je bila vročina ali pa tak mraz, da mi ni hotelo spanje sestti na oči.

Doživel sem tudi prijetne dneve. Posebno prijetni so bili sejmi na trgu, h katerim se je priklatilo dosti ljudstva, tudi izprijenega, da je imel z njimi sitnega posla gospod Janez Kos, tedanji čislani in spoštovani mestni sodnik.

Meni so napravljali največje veselje, mestnemu sodniku pa največje skrbi študentje očetov jezuitov iz Ljubljane. Prihajali so pri različnih prilikah v mesto, če je bila šola, pa tudi, če je ni bilo, tako da se je govorilo, da so to študentje, ki pravzaprav zahajajo malo v šolo in kujejo očetu prefektu zelo mučne dni.

Kadar je počila vest, da pojo študentje na mestnem trgu, smo zginili vajenci iz kovačnice, da se je mojster togotil in nam pozneje plačeval v najtežjem denarju. Nič ni pomagalo! Vsekdar smo prihitali na trg in petje smo poslušali; študentom nismo nič dajali, ker sami ničesar nismo imeli, pač pa so morali skladati zanje meščani ter kmetje in kmetice. Sicer pa ti študentje niso slabo živeli; če ni bilo drugače, zginilo jim je pod palec še celo tuje imetje.

Enkrat na praznik popoldne igrali so nam ginljivo »actionem«, da smo bili vsi zadovoljni in da smo še celo jokali. Pri vsaki priliki pa so jo vedeli tako zasukati, da se je tudi plesalo. Pri tem so jemali dekleta domačim mladeničem, kar je rodilo jezo in prepir.

Vselej so se stepli z mesarskimi pomočniki in najmanjše pokorščine niso izkazovali mestni gvardiji. Ni čudo, da so navsezadnje razkačili gospoda grajskega glavarja, da jim je prepovedal vstop v mesto. Škoda! Odrasli in nedorasli smo to prepoved bridko obžalovali. —

Na grad otročaji nismo smeli zahajati. Ogromna ta stavba z mogočnim svojim stolpom je vendar najbolj razburjala mojo radovednost. Pri-povedovalo se mi je, koliko mogočnih topov je postavljenih po ozidju in kako gosposko stanuje ondi gospod grajski glavar. Tudi so se pripovedovale neverjetne reči o sobanah, v katerih je prebival sam gospod škof, kadar je prijezdil v Loko ter ga je pri Vodnih vratih sprejelo mestno starešinstvo.

Zalibog da v dobi, ko sem se učil pri Langerholzu, ni bilo takega obiska. Ali vzlic temu sem pogostoma zahajal na visoki obokani most, o katerem govore in pišejo, da nima vrstnika v celi Nemčiji. Pri kopanju so skakali loški fantiči s tega mostu navzdol v vodo, ali ni se vedelo povedati, da bi se bil kdo pri tem kdaj ponesrečil. Prigovarjali so tudi meni, pa me niso mogli pregovoriti, ker je bilo vendar previsoko.

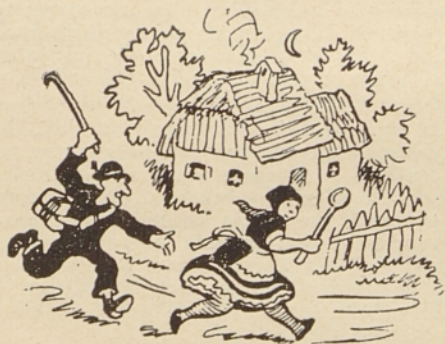
Na grad sem pa le prišel! Ječar Mihól Schwaiffstrighk je bil naročil pri našem mojstru novo kladivo. To sem mu prinesel nekega jutra.

SLOVENSKI NARODNI v Pavlihavi priredbi

Jutri je pa v Kranj semenj,
tje gor ga bom peljala,
al ga bom zataušala
al ga bom prodala.

Prav pocen ga že ne dam,
težko sem ga dobila,
rajši ga domov peljam,
še bolj ga bom ljubila.

Godca bom vzela,
bom zmeraj vesela:
če družga ne bo,
zagodel mi bo!

Za fruštik, kosilo
zagodel mi bo,
za večerjo okol hiše
napodil me bo!

Pepe pride domov dobre volje. Žena se je zbudila, pa ga vpraša zaspano: »Koliko pa je ura?«

Pepe ji takoj ustrežljivo pojasni: »I tako okrog ene bo. ljuba moja Micka.«

Prav takrat začne biti ura in odbije štiri...
»Nehaj že ponavljati za menoj,« se zjezi Pepe na uro, »saj vem, da je ena, kaj ti je treba to štirikrat povedati...«

★

»Ženka, povej no, ali je osliček, ki vleče tamle na cesti butare, moškega ali ženskega spola?«

»Ne govori vendar tako neumno. Osel je zmeraj moški.«

★

Debeli striček Tone je prišel na obisk. Korenčkovi so ga dobro postregli. Po kosilu je odšel na vrt in legel v travo, da malo zadremlje. Naenkrat začuti, da se njegova nečaka sumljivo smukata okrog njega, kakor da bi ga hotela obrniti.

»Kaj pa hočeta?« ju je vprašal.

»Oh, striček, šole se greva,« je pojasnil Tinček. »Ti si globus, in jaz bi rad Branku pokazal, kje je Amerika.«

★

Stanko: »Očka poglej, popolnoma sam sem si naredil gosli.«

Oče: »Glej, glej, dobro si naredil. Ti si pa kampelc. Kje si dobil pa žico za strune?«

Stanko: »Iz klavirja, očka.«

Razno

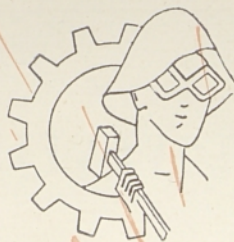
Za tiskovni sklad »Rodne grude« je poslala v dar rojakinja Jennie Troha iz Barbertona 5 dolarjev. Iskrena hvala!

Umrli naročniki »Rodne grude«

V Pennsylvaniji sta umrla naročnika rojaka Emil Krainiz v Central City in Cenc Mihael v Johnstownu. Naj jima bo lahka tuja zemlja, svojcem naše iskreno sožalje!

Poizvedba

Iščem svojega brata Petra Grada. Od leta 1938 do 4. novembra 1946, ko sem se preselila v Jugoslavijo, smo živeli skupaj v Tuqegnieuxu, Departement de Meurthe et Moselle. Od tam je moj brat Peter baje odšel proti koncu leta 1938 v Nemčijo v Essen — Stoppenberg. Od takrat nimam o njem nobenih vesti. Kdor bi kaj vedel o njem, ga lepo prosim, da to sporoči na moj naslov: Venek Lojzka, roj. Grad, Velenje, Kidričeva 85, ali pa na upravo »Rodne grude« — Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 5.

Elektrodni izdelki za varjenje jekla

ŽELE ZAR NA JESE NICE

Žice
za varjenje
jekla

VA 37

VA 42

VA 52

Žice
za navarjenje
jekla

VAN 200

VAN 300

VANA

Varilne žice za plamensko varjenje

Za varjenje jekla:

Savica, Triglav

Bled, Planica

Drava, Jadran

Istra, Galeb 50

Galeb 70

Za navarjenje
jekla:

VEN 200

VEN 300

VENA

Vse potrebne podatke dobite v prospektu

ELEKTRODE IN VARILNE ŽICE
ŽELEZARNE JESENICE

Uprava

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Ljubljana - Jugoslavija

vam dobavlja vse slovenske knjige in pesmarice z notami

NAŠE NOVE KNJIGE:

Ignac Koprivec: Hiša pod vrhom
Oton Župančič: Zbrano delo I. in II. knjiga
Aco Šopov: Pesmi
Ružena Škerlj: Angleško-slovenski slovar
Zbrano delo slovenskih klasikov

Vse slovenske knjige naročite pri

DRŽAVNI ZALOŽBI SLOVENIJE V LJUBLJANI, MESTNI TRG 26

Rojaki!

V petih dneh si boste ogledali
vso Slovenijo, če se boste
v letošnji sezoni udeležili
priljubljenih Putnikovih izletov

Na veselo svidenje
vam kliče

PUTNIK SLOVENIJA

YUGOSLAV TRAVEL AGENCY
AGENCE DE VOYAGES YUGOSLAVE

**1. dan: Ljubljana - Postojna -
Koper - Portorož** (prenočišče)

**2. dan: Portorož - Sežana -
Gorica - Bovec -
Vršič (1661 m) - Bled**
(prenočišče)

3. dan: Bled - Bohinj - Bled
(prenočišče)

**4. dan: Bled - Kranj - Celje -
Dobrna - Maribor**
(prenočišče)

**5. dan: Maribor - Rogaška Slatina - Kumrovec -
Dolenjske Toplice - Polževa -
Ljubljana**